

BÖLÜM 10

POLİTİK İLETİŞİM, KAMUOYU VE MEDYA.....281

Serkan PAKHUYLU

1. Politik İletişim	281
2. Kavram Olarak Politik İletişim	282
3. Dünyada ve Türkiye’de Politik İletişim	283
4. Politik İletişim Yöntemleri	285
5. Propaganda ve Politik Reklam	286
6. Politik İletişimin Etkisi	289
7. Kamuoyu	292
8. Bilgi Yapıları ve Politik Bilgi İşleme	293
9. Medya	296
10. Gündem Belirleme	297
11. Çerçeveleme	298
12. Çağrıştırma	300
Sonuç	301
Kaynaklar	302

Bölüm 1

İDEOLOJİK YÖNELİMLER VE PSİKOLOJİK DEĞİŞKENLER*

S. Adil SARIBAY**
Irmak OLCAYSOY ÖKTEN**
Onurcan YILMAZ**

Bir bireyin geniş bir uzay-zaman düzlemindeki çeşitli davranışlarına tutarlılık ve nedensel açıklama getireceği düşünülen içsel faktörler (ör., kişilik, motivasyon, bireysel farklılıklar, tutumlar, değerler vs.), psikoloji biliminin özellikle sosyal yönü ağır basan alt dalları için merkezidir. Bu tür kavramlar, bireyin iç dünyasında görece kalıcı faktörleri temsil ettiklerini varsaydığımızda ya da bireyin çevresel uyaranlardan nasıl etkilendiğini açıklamamıza yardımcı olduklarında çok özel bir konum kazanırlar.

Politik psikoloji alanında da kişilik ve ilgili birey-içi kavramların çok önemli bir yeri olduğunu söyleyebiliriz¹. Politik psikoloji, elbette disiplinlerarası bir alan olması itibarıyla, elinizdeki kitabın da gösterdiği gibi, tanımı ve içeriği geniş bir uğraşıdır. Ancak sosyal psikologlar olarak bizler için bu alanın en önemli tarafı, bireylerin (hem liderler ve politik elitler hem de kitlelerin) politik-ideolojik yönelimlerinin ve diğer politik davranışlarının, gerek görece değişmez (ör., kişilik özellikleri) gerekse durum ve ortama göre değişebilen (ör., ölüm korkusu) psikolojik faktörler tarafından belirlendiği fikridir. Bu bölümde, çeşitli psikolojik değişkenlerin liberal (sol)-muhafazakâr (sağ) düzlemindeki eğilimlerle olan ilişkisini araştıran alanyazını sunmayı amaçlıyoruz. Bunun için ilk olarak politik ideolojinin tanımını ve liberal-muhafazakâr ayrımından ve bu yönelimlerin içeriğinden ne anladığımızı sunmak gerekir.

* Makaleyle ilgili yazışmayı S. Adil Sarıbay’a yönlendiriniz. Adres: Boğaziçi Üniversitesi

1. İdeoloji Nedir?

Jost'un (2006, s. 652-654), ideoloji kavramının tarihsel olarak farklı kullanımlarını ve günümüzdeki anlamını özetlediği çalışmasında da görüldüğü üzere ideoloji, belirli bir politik görüşün ya da sınıfsal bir oluşumun ahlaki, politik, felsefi ve kültürel düşünce sistemini oluşturan fikirler bütünü olarak tanımlanabilir (Adorno, Frenkel-Brunswik, Levinson ve Sanford, 1950; Rokeach, 1968; Tedin, 1987). İdeoloji kelimesinin Fransızca dilindeki kökenine bakıldığında "idéé" (fikir) ve "-ologie" (bilim) kelimelerinden oluştuğu görülür. Dolayısıyla ideoloji kavramı Türkçeye "fikirbilimi" olarak çevrilebilir. Ancak bugün bu kavram, daha çok sosyoloji ve politik bilim alanlarında sıklıkla kullanılan bir kavram olarak "bilginin sosyolojisi" anlamını taşımaktadır. Terim 18. yüzyılın sonlarından beri kullanılmakla birlikte, Marx ve Engels'in kullanımıyla birlikte tanınırlık kazanmıştır. Marx ve Engels (1846/1970), ideolojiyi iki farklı anlamda kullanmaktadır. Birincisi, bugün de kullanılan soyut ve sembolik anlam sistemlerine işaret etmektedir. İkincisi ise küçümseyici bir anlam taşımakta ve gerçekliğin sapıtılması ve "yanlış bilinçlilik" durumuna işaret etmektedir. Mannheim (1936) ve Habermas (1989), ideolojinin küçümseyici yanını destekler gibi gözüksün de günümüz sosyal bilimcileri arasında (Marksist geleneği izleyen kişiler dışında) ideolojinin ikinci tanımı pek ilgi görmemektedir. Ancak yine de unutulmamalıdır ki ideolojinin bu küçümseyici özelliği, sosyal psikoloji içerisinde de sosyal baskınlık (Sidanius ve Pratto, 1999) ve sistemi meşrulaştırma (Jost, Banaji ve Nosek, 2004a) kuramları içerisinde görece varlığını sürdürmektedir.

İdeoloji, psikolog olmayan sosyal bilimciler arasında bile özünde psikolojik kavramlarla tanımlanmaktadır. Bir politik bilimci olan Converse (1964), ideolojiyi tıpkı bir psikolog gibi psikolojik mekanizmalarla tanımlayarak ideolojinin kişinin zihnindeki görece değişmeyen inanç sistemleri olduğunu söylemiştir. Psikologlar arasında da ideoloji, tutumlar, değerler ve güdülenme gibi özünde psikolojik olan değişkenler çevresinde incelenmektedir (bk., Jost, 2006). Bazı araştırmacılar da ideolojinin tıpkı diğer bilişsel şemalar gibi, zihinde temsil edildiğini söylemektedir (Fiske, Lau ve Smith, 1990; Hamill, Lodge ve Blake, 1985). En genel anlamıyla politik ideoloji ise "birbirleriyle alakalı bilimsel araştırmaların sürdürülmesi için gerekli olan ideolojik ve politik tutumların"

2. Sol/Liberal - Sağ/Muhafazakâr Ayrımı

İlk defa Fransız Ulusal Meclisi'nin bir toplantısında ortaya çıkan sol-sağ ayrımı, bugün çoğu kültürde kişilerin politik kimliklerini tanımlamada kullandıkları önemli bir ayırmadır (Jost, Federico ve Napier, 2009). Bununla birlikte ideoloji, çok çeşitli biçimlerde operasyonel olarak tanımlanmaktadır. Çoğunlukla tek boyutlu olarak tanımlanan ideoloji kavramı Amerika için liberal-muhafazakâr, Avrupa içinse genellikle sol-sağ ayrımlarına karşılık gelmektedir (Feldman ve Johnston, 2014; Gerber, Huber, Doherty, Dowling ve Ha, 2010). Daha önceki araştırmacılar tarafından da ideoloji genellikle iki uçlu tanımlanmıştır. Örneğin; politik ideolojiyi sosyal psikolojide ilk sistematik çalışmalardan Eysenck (1954), politik solu radikallikle tanımlarken, politik sağ muhafazakârlıkla tanımlamaktadır. Ayrıca Lipset'e (1963) göre, Amerika'da yaşayan insanların ideolojileri eşitsizliğe dayalı başarı ve eşitlik zıtlığı üzerinden tanımlanmaktadır. Scott (1960) da aynı biçimde politik ideolojiyi iki ayrı boyutta incelemiştir. Liberal ya da sol kanat politik yönelime sahip olmak evrenselcilığe ve "uluslararası barışı savunma" boyutuna karşılık gelirken, muhafazakâr ya da sağ kanat politik yönelime sahip olmak milliyetçiliğ ve "uluslararası çekişmeyi/yarışı savunma" boyutuna karşılık gelmektedir. Alford, Funk ve Hibbing (2005) ise ideolojiyi bağlamcı (dış gruplara hoşgörü, hiyerarşiye karşı olmak) ve mutlakçı (katı ahlaki kurallara destek, toplumdaki eşitsizliği sürdürme isteği) adını verdikleri iki boyut üzerinden tanımlamışlardır.

3. Sol/Liberal - Sağ/Muhafazakâr Ayrımları Ne Kadar Anlamlı?

Amerika'daki insanların liberal-muhafazakâr boyutundaki özdeşleştirmelerinin politik davranışı yordadığı görülmektedir (Jost ve ark., 2009). Hem bilimdeki tutumluluk ilkesine (*principle of parsimony*) uygunluğu hem de farklı araştırmalardan aldığı görgül destek açısından iki uçlu sol/liberal ve sağ/muhafazakâr ayrımlarının işe yaradığı düşünülebilir (Benoit ve Laver, 2006; Carney, Jost, Gosling ve Potter, 2008; Fuchs ve Klingemann, 1990; Jost, 2006; Knight, 1999). Türkiye gibi politik iklimi görece kargaşa içinde olan bir ülkede bile her ne kadar eksik gibi gözüksün de liberal-muhafazakâr (Olcaşov ve

litik sistemin dörtlü bir yapıya sahip olduğunu savunan araştırmacılar da bulunmaktadır (Küçükler, 2007). Türkiye'deki üniversite öğrencileriyle yapılan bu araştırmanın faktör analizi sonucunda Türkiye'deki politik ideolojileri betimleyen dört farklı politik ideoloji ortaya çıktığı savunulmaktadır (muhafazakâr, liberal, ulusalcı, sosyalist). Ayrıca, 1-7 arası ölçekte sorulan sol-sağ yerleştirmesi, Türkiye'de yaşayan Türklere Kürtlere yönelik açık önyargı, sistemi meşrulaştırma, Türklükle özdeşleşme ve Schwartz'ın geleneksellik değeri gibi birtakım kişisel değişkenlerle anlamlı bir ilişki göstermektedir (Yılmaz, 2013). Sağ taraftakiler, sözü geçen değişkenlerde solda kalanlara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek puan almışlardır.

Türkiye'de ve dünyada işe yaradığı birden çok görgül araştırmada gösterilen bu ikili ayrımın yetersiz kaldığını ve ideolojinin önemli bir bölümünü açıklayamadığını savunan araştırmacılar da vardır (Conover ve Feldman, 1981; Feldman ve Johnston, 2014; Kerlinger, 1984; Kinder, 1998; Peffley ve Hurwitz, 1985; Zumbunnen ve Gangl, 2008). Bireylerin liberallik ve muhafazakârlık kavramlarına farklı anlamlar yüklediği ve belirli kamu politikalarında ekonomik ve sosyokültürel açıdan liberal ya da muhafazakâr olmanın da bir farklılık yaratacağı kimi yazarlar tarafından düşünülmektedir (Duckitt, 2001; Feldman ve Johnston, 2014; Schwartz, 1992; Treier ve Hillygus, 2009; Zumbunnen ve Gangl, 2008). Ayrıca, parti elitlerinin ideolojileriyle sıradan halkın ideolojilerinin tutarsız olduğunu savunan araştırmalar da bulunmaktadır (Feldman ve Johnston, 2014). 1972'den 2000'e kadar olan Amerikan ulusal seçimlerini inceleyen Layman ve Carsey (2002), liberal-muhafazakâr boyutunda parti seçkinleriyle halkın kendi değerlendirme dinamiklerinin farklı olduğunu çünkü ancak bilgili vatandaşların ideolojinin kavramsal arkaplanını kavrayacak bilinçliliğe erişebildiğini savunmaktadırlar.

Ancak yapılan diğer görgül araştırmalar, insanların liberalizm-muhafazakârlık boyutunda kendilerini görece tutarlı bir biçimde yerleştirdiğini göstermektedir (Feldman, 2003; Jost ve ark., 2009; Knight, 1999). Ayrıca Amerikan üniversite öğrencilerinin yüzde 90'ının, "Bilmiyorum." ya da "Daha önce bunun üzerine hiç düşünmedim." gibi seçenekler verilmesine karşın, kendilerini liberalizm-muhafazakârlık boyutunda bir konuma yerleştirmeyi seçtikleri bulunmuştur (bk., Jost, 2006). Dolayısıyla "ideolojilerin sonu" sorusu "ne kadar" sorusuna "Daha

gerekmektedir çünkü ideoloji, sıradan insanların da politik bilinçlilik ve kapsamlılıktan yoksun olsalar bile oy verme davranışlarını belirlemektedir (Jost, 2006). Örneğin, Amerikan Ulusal Seçim Çalışmaları (ANES) merkezinden alınan verilere göre, 1972'den 2004'e kadar yapılan seçimlerde liberal-muhafazakâr öz-yerleştirme sorusunun oy verme davranışını güçlü bir biçimde yordadığı bulunmuştur (Jost, 2006). Bu da ideolojilerin, politik konularda yüksek bilinçte olmayan vatandaşların politik tutumlarını bile etkilediğini göstermektedir (Abramowitz ve Saunders 2008; Erikson ve Tedin, 2003; Feldman, 2003; ayrıca bk., Jost, 2006; Jost ve ark., 2009). Daha açık bir ifadeyle, ideolojik yönelimlerin, insanların değerlerini ve inançlarını örgütlediği ve oy verme gibi politik davranışları yönlendirdiği açıktır. Dünyada son on yılda meydana gelen kitlesel hareketler de keza insanların ideolojik gerekçelerle sokağa çıktığına ve dolayısıyla eyleme geçmek açısından da ideolojilerin onlara yol gösterdiğine işaret etmektedir (Negri ve Hardt, 2012). Örneğin, Tahrir Meydanı, Wall Street, Gezi Parkı olayları ve Amerika'daki muhafazakâr "Tea Party" hareketi hem liberal hem de muhafazakâr taraftan insanların eyleme geçmek açısından ideolojik yönelimleri rehberliğinde motive olduklarını göstermektedir².

Güdülenmiş Sosyal Bilgi Yaklaşımı: İdeolojilerin insanların davranışlarını belirlediği savına gelen bir eleştiri de sol-sağ ya da liberal-muhafazakâr ideolojiler arasında temel bir farklılık olmadığıdır (Aron, 1968; Giddens, 1998). Bu iddialara ters biçimde, kendini liberal ve muhafazakâr olarak tanımlayan insanların çeşitli psikolojik değişkenler üzerinden ayrıştığını gösteren birçok görgül araştırma bulunmaktadır. Jost, Glaser, Kruglanski ve Sulloway'in (2003) çalışması, bu araştırmaları meta-analize tabi tutmakla kalmayıp, bu psikolojik değişkenleri de kuramsal bir çerçevede gruplayarak bu alana adeta hayat vermiş ve alanyazında bir modern klasik konumu kazanmıştır.

Jost ve arkadaşları (2003), ideolojik yönelimlerin çoğunlukla epistemik ve varoluşsal gereksinimlerden oluşan güdüsel farklılıklarca belirlendiğini savunmaktadırlar. "Epistemik" sıfatıyla daha çok belirsizliğin idare edilmesi ihtiyacı, "varoluşsal" sıfatıyla da tehdit algısının idare

² Burada irdelenebilecek başka bir mesele de şudur: Bazı "ideolojinin sonu" savunucularına göre solcu ya da liberal ekonomik ve kültürel eleştiri gereksizdir çünkü modern kapitalist toplumlar, haval edilmiş epistemik sosyalist kurumları bir toplumdaki durumu

edilmesi ihtiyacı kastedilir (Jost ve ark., 2003; Jost, Napier, Thórisdóttir, Gosling, Palfai ve Ostafin, 2007). Epistemik gereksinimlere en iyi örnek belirsizliğe karşı tahammül (süzlük), deneyime açıklık ve bilişsel kapanma ihtiyacı gibi bilişsel-güdüsel değişkenlerken; varoluşsal gereksinimler ölüm korkusu, terörizm ve sistem istikrarsızlığı gibi değişkenlerden etkilenmektedir. Jost ve arkadaşları (2007), epistemik gereksinimlerin değişime direnme; varoluşsal gereksinimlerinse eşitliğe karşıtlık üzerinden politik yönelimleri etkilediğini göstermiştir.

Bu yaklaşımın üzerinde durduğu diğer önemli bir konu da “sağın katılığı” (sağ eğilimli insanların, sol eğilimlilere göre, psikolojik olarak daha katı olduğu; örneğin, belirsizliğe karşı daha az hoşgörülü oldukları fikri) ve “aşırıların katılığı” (aşırı sol ve aşırı sağ eğilimli insanların, ılımlılara göre psikolojik olarak daha katı olduğu fikri) denencelerinin birbirine karşı test edilmesidir (bk., Greenberg ve Jonas, 2003). Jost’un meta-analizi ve yeni bulguları (Jost ve ark., 2003, 2007) sayesinde, alanyazının büyük ölçüde sağın katılığı denencesini desteklediğini görüyoruz. Ancak aşağıda sunacağımız bazı araştırmalar, buna istisna oluşturmaktadır. Buna işaret etmekle birlikte makale boyunca aşırı ve ılımlı bireyler arasındaki farklardan çok (genelde ılımlı kesimde kalan) liberal-muhafazakâr bireyler arasındaki farklara odaklanacağız³.

Bu yaklaşım, muhafazakârlığın, kültürden görece bağımsız⁴ iki temel boyutunun toplumsal değişime direnme (ya da gelenekselliği ka-

³ Aşırı yönelimlerin anlaşılmasının, politik psikoloji alanyazınında yeteri kadar temsil edilmeyen farklı konulara girmeyi gerektirdiğini düşünüyoruz (ör., Andersen & Saribay, 2012; Canetti-Nisim, Halperin, Sharvit & Hobfoll, 2009; Kruglanski, Chen, Dechesne, Fishman & Orehek, 2009). Ayrıca elimizdeki alanyazının çoğunda gerçek anlamıyla aşırı bireyler örneklenmediği ve aşırı sol toplumlardan veri toplandığı için sağın katılığı-aşırıların katılığı denencelerinin gerçek bir testinin olduğunu söylemekte zorlanıyoruz.

⁴ Thórisdóttir, Jost, Liviatan ve ShROUT (2007)’un Avrupa Sosyal Rapor’u aracılığıyla 19 farklı ülkeden yaptığı analizler, değişime direncin hem Doğu hem de Batı Avrupa’da sağ-kanat muhafazakârlığı yordadığını, ancak eşitliğe karşıtlığın yalnızca Batı Avrupa’da sağ-kanat politik ideolojiyi yordadığını göstermektedir. Deneyime açıklık ise hem Batı Avrupa’da hem de diğer demokratik ülkelerde liberal ya da sol kanat yöneliminin bir özelliğiysen, Doğu Avrupa’da sol-kanat yerine sağ-kanat politik ideolojiyi yordamaktadır. Benzer şekilde, alanyazında sağ kanat özelliği olarak bilinen güvenlik gereksinimi yine Doğu Avrupa’da sol kanat özelliği olarak gözükmektedir. Her ne kadar kültürden kültüre sağ ve sol kavramlarının anlamları değişebilir, ancak bu da-

bulenme) ve toplumdaki eşitliğe karşıtlık (ya da eşitsizliği kabullenme) olduğunu söyleyerek ideolojik yönelimlerin içeriğini de netleştirir (Jost ve ark., 2003). Muhafazakârlar statükoyu koruyup değişime karşı direnirken (Altemeyer, 1988; Evans, Heath ve Lalljee, 1996; Jost ve ark., 2003); liberaller sosyal ve ekonomik eşitliğe önem vererek kamu politikalarının sosyal devlet anlayışına uygun olarak yapılmasını istemektedirler (Evans ve ark., 1996; Feldman, 2003; Jost vd., 2003). Türkiye’de de üniversite öğrencileriyle yaptığımız araştırmalarda, politik yönelimle ilgili çeşitli ölçeklerden gelen ve yeni türettiğimiz madde-lerin, faktör analizinde değişime direnme ve eşitliğe, karşıtlığa denk gelen iki boyut altında toplandığını gözlemledik (Olcaysoy ve Saribay, 2012). Bu iki boyut, kısmen sağ-kanat yetkecilik ve sosyal baskınlık yönelimiyle örtüşmektedir.

Sağ Kanat Yetkecilik ve Sosyal Baskınlık Yönelimi⁵: Politik ideolojik yönelimlerin içeriğini tanımlayan diğer iki önemli değişken, Sosyal Baskınlık Yönelimi (SBY; Pratto, Sidanius, Stallworth ve Malle, 1994; Sidanius ve Pratto, 1999) ve Yetkeci Kişilik kuramının modern uyarlaması olan Sağ Kanat Yetkecilik’tir (SKY; Altemeyer, 1981)⁶. Bu iki değişken sosyal psikoloji alanyazınında daha çok önyargıyla olan ilişkileri üzerinden incelenmiştir (Duckitt ve ark., 2002; Whitley, 1999) ancak son yıllarda öne sürülen kimi modeller (ör., ideolojinin ve önyargının ikili işlem modeli: Duckitt, 2001; Duckitt ve Sibley, 2009) ve bulgular (ör., Feldman ve Johnston, 2014; Malka, Soto, Inzlicht ve Lelkes, 2014; Van Hiel, Pandelaere ve Duriez, 2004), SBY ve SKY’nin ideolojinin sırasıyla ekonomik ve sosyokültürel boyutlarını temsil ettiğini ve birbirinden bağımsız dünya görüşlerine işaret ettiklerini söylemektedir. Jost ve arkadaşları (2003), ekonomik ve sosyokültürel muhafazakârlığın aynı düzen, kesinlik ve güven ihtiyacına hizmet ettiğini savunurken⁷, ideolojinin ikili işlem modeli SKY’nin tehlikeli dünya algısı ve kültürel muhafazakârlıkla, SBY’nin ise rekabetçi dünya algısı ve ekonomik muhafazakârlıkla ilişkili olduğunu savunarak, farklı

⁵ Bu değişkenleri kişilik özelliğinden çok ideolojik tutumlar olarak gördüğümüz için (bk., Duckitt, Wagner, Du Plessis & Birum, 2002) ve ideolojik yönelimlerin içeriğini tanımlamada oynadıkları önemli rol sebebiyle bu kısımda ele almayı daha uygun bulduk.

⁶ SKY ve SBY arasında “yetkeci baskınlık” ve “yetkeci baskınlık” şeklinde de

güdüsel amaçlara hizmet ettiklerini ve dolayısıyla psikolojik arka planlarının da farklı olduğunu savunmaktadır. Kültürel muhafazakârlık cin-siyet rolleri, kürtaj, homoseksüellik, göçmenler ve suçlulara karşı olan tutumlarla ilişkiliyken, ekonomik muhafazakârlık ise sosyal refah, gelir dağılımı, kapitalist sistem ve devletin ekonomik müdahalelerine dayalı tutumlarla ilgilidir (Malka ve ark., 2014). İdeolojinin bu ikili modeli, Jost ve arkadaşları (2003) tarafından -güvenlik ve kesinlik gereksinimi muhafazakârlığın belli yönleriyle daha tutarlı bir ilişki göstermesine rağmen- göz ardı edilmiştir.

Alanyazında birçok araştırma ideolojiyi tek bir öz-yerleştirme sorusuyla ölçmüştür (Amodio, Jost, Master ve Yee, 2007; Caprara, Schwartz, Capanna, Vecchione ve Barbaranelli, 2006; Jost ve ark., 2007). Bazı araştırmalar ise kültürel ve ekonomik içeriği ayrı olarak ölçmesine karşın, bu iki boyutu tek bir toplam puan altında birleştirmiştir (Block ve Block, 2006; Fraley, Griffin, Belsky ve Roisman, 2012; Thörisdóttir ve Jost, 2011). Ekonomik ve sosyokültürel alanlar arasında ayırım yapmayan bu araştırmalardan yola çıkarak bir değerlendirmede bulunmak olanaksızdır ancak sözü geçen araştırmalar dışında, her ne kadar sonuçlar çok tutarlı olmasa da ideolojinin ikili işlem modelini destekleyen bulgular vardır (Carney ve ark., 2008; Feldman ve Johnston, 2014; Johnson ve Tamney, 2001). Çıkan sonuçlar, güvenlik ve kesinlik gereksiniminin kültürel muhafazakârlıkla ilişkili fakat ekonomik muhafazakârlıkla ilişkisiz olduğunu söylerken (Carney ve ark., 2008; Kossowska ve Van Hiel, 2003), kimi araştırmalar ikisiyle de ilişkili olduğunu söylemektedir (Gerber ve ark., 2010; Weissflog, Choma, Dywan, van Noordt ve Segalowitz, 2013). Ancak yakın zamanda 51 farklı ülkeden toplanan verileri sunan bir çalışma, güvenlik ve kesinlik gereksiniminin kültürel muhafazakârlığı yordadığını ancak ekonomik muhafazakârlığı yordamadığını göstermektedir (Malka ve ark., 2014). Hatta güvenlik ve kesinlik gereksinimi az da olsa sol-kanat ekonomik yönelimle bir ilişki göstermektedir. Dolayısıyla bulgular, güvenlik ve kesinlik gereksiniminin ideolojik yönelimi bir bütün hâlinde değil, kültürel ve ekonomik muhafazakârlık olarak ayrı ayrı yordadığını göstermektedir. Genetik araştırmalar da bu bulgulara paralel olarak ekonomik politik tutumlarla kültürel politik tutumların genetik arka planının farklı olduğunu söylemektedir (Verhulst, Eaves ve Hatemi, 2012). Sibley, Ro-

örnekleme yaptığı araştırmasında, liberal olmak için hem SBY’de hem de SKY’de düşük puan almak gerektiği gösterilmişken, muhafazakâr olmak için ikisinin herhangi birinde yüksek puan almak yeterli bulunmuştur.

Sonuç olarak SKY ve SBY muhafazakârlığın iki ayrı kolunu oluştursa da ve ideolojiyle ilgili değişkenlerle farklı ilişkiler gösterse de (ör., Altemeyer, 1998), ölçüldükleri hemen hemen her çalışmada birbirleriyle ilişkili oldukları ve muhafazakârlığı aynı yönde yordadıkları görülmektedir. Dolayısıyla, bu ayırımın yapılmasını çok önemli bulmakla beraber aşağıda alanyazını sunarken sadelik adına “liberalizm-muhafazakârlık” veya “ideolojik yönelim” terimlerini, burada bahsedilen tüm ilgili değişkenleri (ör., SKY, SBY, belirli ideolojik inanışlar -toplumsal değişime direnme ve toplumsal eşitliğe karşıtlık--, kamusal politikalara -idam cezası, vergilendirme, kürtaj, vb.-- karşı tutumlar, vs.) kapsayan birer şemsiye terim olarak kullanıyoruz.

İdeoloji, Dindarlık, Değerler ve Ahlak: Alanyazında dindarlık (dini tercih, dindarlık düzeyi ve dini inançlar ve/veya seçilen dinin gerektirdiklerinin nasıl yorumlandığı) ve değerlerin ideolojiyi tanımlamadaki rolü açık olarak görülmektedir⁸. Örneğin, kendini muhafazakâr olarak tanımlayan bireylerin geleneksel değerlere ve ahlakın dini biçimine daha çok önem verdiği bulunmuştur (Graham, Haidt ve Nosek, 2009; Haidt, 2007; Haidt ve Graham, 2007). Schwartz, Caprara ve Vecchione’ye (2010) göre muhafazakârlar, güvenlik (toplumsal güvenlik, düzen) ve uyum (boyun eğme, otorite ve geleneksel değerlere saygı) değerlerine daha çok önem verirken, liberaller özyönelim (yaratıcılık, bağımsızlık) ve evrenselcilik (eşitlik, dünya barışı) değerlerine daha çok önem vermektedir ve bu değer sistemleri oy verme davranışının güçlü yordayıcılarıdır. Değerler ve politik ideoloji üzerine yapılan bir başka araştırmada, Caprara ve Zimbardo (2004), 2001 İtalya seçimlerinde merkez sağa oy verenlerin merkez sola oy verenlere oranla Schwartz’ın güvenlik, güç, başarı, uyum ve gelenek değerlerinde daha yüksek puan aldıklarını bulmuşlardır. Schwartz, Melech,

⁸ Dindarlık, değerler ve ahlakı, ideolojik yönelimle ilişkili psikolojik değişkenler olmaktan ziyade, ideolojik yönelimlerin içeriğini tanımlayan etkenler olarak görmeyi tercih ediyoruz. Bu yüzden, liberal ve muhafazakârlar arasındaki dindarlık, değerler ve ahlak sorularını ele aldığımız bu ideolojik yönelimlerin tamamını kapsamaya çalıştık.

Lehmann, Burgess, Harris ve Owens (2001)'in ulusalcılar ve liberal-leri karşılaştırdığı İsrail politik parti seçimlerinde ise, liberaller evrenselcilik ve özyönelim değerlerinde yüksek puanlar alırken, ulusalcılar güvenlik, gelenek ve uyum değerlerinde yüksek puanlar almışlardır. Türkiye’de yapılmış benzer bir araştırmada da sağcı olmakla güç, geleneksellik, uyum ve güvenlik değerleri anlamlı olumlu ilişki gösterirken, solcu olmakla özyönelim ve evrenselcilik değerleri anlamlı olumlu ilişki göstermiştir (Cesur ve ark., 2014). Yine Türkiye’deki üniversite öğrencileriyle yapılmış benzer bir çalışmada da sağ yönelimle güç, başarı, iyilikseverlik, geleneksellik, uyum ve güvenlik değerleri arasında anlamlı bir olumlu ilişki bulunmuştur (Yılmaz, 2013). Amerikan örnekleme paralel bir biçimde Hollanda’da da sağ kanata mensup kişiler “muhafazakâr”, “düzen”, “ulusalcılık”, “kapitalizm”, “faşizm” gibi kelimelerle bağlantı kurarken, sol kanata mensup kişiler “ilerleme”, “eşitlik”, “sistem değişimi”, “dayanışma”, “protesto” gibi kelimelerle bağlantı kurmuştur (Fuchs ve Klingemann, 1990).

Geleneksel dindarlık ve muhafazakârlık, boyun eğme ve geleneğe vurgu yaparken, bazı dini hareketler ise liberallikle örtüşen eşitlik, evrenselcilik ve aşkınlığa vurgu yapmaktadır (Hirsh, Walberg ve Peterson, 2013). Hirsh ve arkadaşları (2013), dinselliği ve tinselliği (*spirituality*) karşılaştırarak geleneksel dindarlığa sahip olan insanların daha muhafazakâr olma eğiliminde olduğunu ve bu ilişkiye de Schwartz’ın geleneksellik değerinin aracı olduğunu bulmuşlardır. İlginç bir şekilde, geleneksel dindarlıkla tinsellik arasında olumlu bir ilişki olmasına rağmen, tinselliğe sahip olan insanların liberal olma eğiliminde olduğu ve bu ilişkiye de Schwartz’ın evrenselcilik değerinin aracılık ettiği bulunmuştur. Deneysel olarak da tinsel bir şekilde meditasyon yapmaya yönlendirilen insanların liberal politik ideolojiye kaydığı gösterilmiştir (Hirsh ve ark., 2013, Araştırma 3). Bu ilişkiye de SBY’de yaşanan dönüşün aracılık ettiği bulunmuştur.

Liberal ve muhafazakâr bireyler arasında ahlaki değer ve yargılar açısından da farklılıklar görülmektedir. Ahlaki temeller kuramına göre, liberaller zarar vermektan kaçınma/koruma ve adil olma ilkelerine önem verirken, muhafazakârlar gruba bağlanmaya dayalı ahlaki ilkelere (gruba bağlılık, otoriteye saygı, saflık/temizlik) önem vermektedir (Graham, Haidt ve Noah, 2009; Haidt, 2007, 2012; Haidt ve Graham, 2007).

nı, grup düzeyindeki ilkelerin de (özellikle muhafazakârlar için) önemli olduğunu ileri sürmektedir. Örneğin, daha önceki hiyerarşik yaklaşım, muhafazakâr yetişkinlerin dördüncü aşamada (dış gruplar tarafından belirlenmiş normlara uymaya odaklanma) takılı kaldıklarını fakat liberal yetişkinlerin beşinci aşamaya (özgürce seçilen evrensel kurallara odaklanma) geçme olasılıklarının daha fazla olduğunu söylemektedir (Fishkin, Keniston ve McKinnon, 1973). Oysa ahlaki temeller kuramı, ahlaki işlevine göre tanımlamakta ve her bir boyutun evrimsel bir işlev ve hizmet ettiğini savunmaktadır. Daha önceki yaklaşımlarda hep geri planda olan grup düzeyindeki ahlaki ilkelerin grup iş birliğine ve sosyal uyuma katkıda bulunduğu ve bu sayede muhafazakâr insanların ahlaki ilkelerinin onların grup iş birliğine katkı sağladığı ileri sürülmektedir (Graham ve Haidt, 2010). Dolayısıyla zarardan kaçınma ve adil olma ilkeleri, bireysel ilkelere karşılık gelerek kişilerin özgürlüğünü ve refahını koruma işlevi görürken; gruba bağlılık, otoriteye saygı, saflık/temizlik ilkeleri gruba dayalı ilkeler olup sosyal iş birliğini ve dayanışmayı kurma işlevi görmektedir. Bu bağlamda, muhafazakârlar her bir boyutu ahlak olarak tanımlarken; liberaller yalnızca zarardan kaçınma ve adil olma ilkelerini ahlak olarak tanımlamaktadır (ancak bk., Frimer, Biesanz, Walker ve MacKinlay, 2013). Muhafazakârların temizlik boyutuna önem vermelerine başka bir destek de Carney ve arkadaşlarının (2008) muhafazakârların temizlikle ilgili malzemeleri odalarında daha çok bulundurduğu bulgusundan ve iğrenme duygusu gelişmiş olan bireylerin daha fazla muhafazakâr olma eğiliminde olduğu (Inbar, Pizarro ve Bloom, 2009) bulgusundan gelmektedir⁹.

Kuramın temel savının tersine, liberal ahlaki ilkelerin (zarardan kaçınma ve adil olma) hiyerarşik olarak daha üstün olduğunu ve gruba

⁹ Yukarıda söz edilen araştırmalar, her ne kadar politik ideolojiyle güçlü ilişkiler kursa da ideolojiyi tek boyutlu liberal-muhafazakâr ayırımına göre ölçmektedirler. Ancak, daha önce bahsettiğimiz gibi, bazı araştırmalar ideolojinin tek boyutlu olmadığını ve ekonomik ya da sosyal muhafazakârlığın/liberalliğin psikolojik açıardan farklılık gösterebileceğini söylemektedir. Weber ve Federico (2013) ise bu ayırımı ahlaki temeller açısından da değişiklik gösterebileceğini söyleyerek kendisini tek bir liberal-muhafazakâr ölçeğinde mecburen aynı yere koymak zorunda kalan farklı tip muhafazakârların ya da liberallerin farklı tip ahlaki temellere sahip olduğunu savunmaktadır. Geniş bir örnekleme uygulanan karma mod gizil sınıf analizi (*mixed mode latent class analysis*), altı farklı politik ideoloji olduğunu ve tek ölçüm liberal-muhafazakâr ayırımında da aynı yeri işaretleyen insanların birbirinden çok farklı ekonomik

dayalı ahlaki ilkelerin (gruba bağlılık, otoriteye saygı, saflık/temizlik) ancak zarardan kaçınma ve adil olmakla ilgili bir çıkarım olduğunda ahlak olarak algılandığını söyleyen araştırmalar da bulunmaktadır (Gray, Young ve Waytz, 2012). Ayrıca muhafazakâr insanların bilişsel kaynakları tüketildiğinde, gruba dayalı ahlaki ilkelere verdikleri önemin azaldığı ve bireyselci ahlak anlayışına daha çok önem verdiği bulunmuştur (Wright ve Baril, 2011). Bu da Jost ve arkadaşlarının (2003) muhafazakârlığın güdülenmiş bir sosyal biliş olduğu savına destek olarak görülebilir. Ancak Haidt ve Kesebir (2010), evrimsel altyapıyla doğuştan geldiğini ileri sürdükleri bu beş ahlaki boyutun üçünün liberalerde görülmemesini, Aydınlanma Çağı'ndaki düşünürlerin ahlak tanımlamasını yalnızca zarar ve adalet olarak daraltmasına bağlamadılar. Bu yüzden liberallerin gruba bağlanmakla ilgili ahlaki boyutlara da sahip oldukları ve örtük düzeyde liberallerle muhafazakârlar arasında açık ölçümlerde olduğu gibi, ahlaki yargı açısından büyük farklar olmadığı iddia edilmektedir (Joseph, Graham ve Haidt, 2009). Ancak bu yaklaşım, Jost ve arkadaşlarının (2003) muhafazakârlığın motive bir sosyal biliş olduğu savıyla ters düşmektedir. Çünkü Jost ve arkadaşlarının yaklaşımı, liberallerin gruba bağlanma ilkelerini bastırıldığından ziyade, muhafazakârların epistemik, varoluşsal ve psikolojik gereksinimlerini doyumak için sosyal psikolojik ve bilinçdışı bir güdü olarak gruba bağlanma ilkelerinin değerini arttırdığını savunmaktadır (Wright ve Baril, 2011).

4. Sol/Liberal - Sağ/Muhafazakâr İdeolojik Yönelimlerle İlişkili Psikolojik Değişkenler

İdeolojinin insanların politik, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlardaki davranış, düşünce, duygu ve inançlarını etkileyen ve bu psikolojik değişkenlerden beslenen, görece tutarlı ve geçerli/anamlı bir kavram olduğu ve ideolojik yönelimlerin çeşitli toplumalarda sol/liberalden sağ/muhafazakâra uzanan bir düzlemde kavramsallaştırılabileceği varsayımlarına dayanarak makalenin bu kısmında farklı ideolojik yönelime sahip insanların birbirlerinden çeşitli psikolojik değişkenler açısından nasıl farklılaştığını irdedeceğiz.

Bunu yaparken, Jost'un epistemik-varoluşsal gereksinimler avrı-

ve kişilik özelliklerine değinip sonrasında epistemik gereksinimleri en iyi örneklendiren ve son yıllardaki bulgular itibarıyla alanyazına büyük yenilikler getirdiğini düşündüğümüz iki bilişsel değişkenden bahsedeceğiz. Son olarak da hem varoluşsal gereksinimlere örnek olması hem de liberal-muhafazakâr yönelimlerin çevresel etkenlerden nasıl etkilendiğini göstermesi açısından önemli olan ölüm korkusu ve tehdit algısı-yla ilgili araştırmaları sunacağız.

5. Genetik, Fizyolojik ve Nörobiyolojik Farklılıklar

Genetik, psikofizyolojik ve nörobiyolojik etkenlerin liberal-muhafazakâr ayrımındaki önemi alanyazında bir süredir incelenmektedir (Amodio ve ark., 2007; Eaves ve Eysenck, 1974; Hatemi, Eaves ve McDermott, 2012; Hibbing, Smith, Peterson ve Feher, 2014a; Kandler, Bleidorn ve Riemann, 2012; Orey ve Park, 2012). Son yıllarda, liberaller ve muhafazakârlar arasında belirli genetik ve fizyolojik farklılıklar olduğunu söyleyen araştırmalar göze çarpmaktadır. Örneğin, politik tutumları açıklayan toplam varyansın %50'ye yakınının genetik olduğu ileri sürülmüştür (Alford, Funk ve Hibbing, 2005; Hatemi ve McDermott, 2012). İkiz çalışmalarının genişlemeye başlamasıyla birlikte, bekleneceği üzere çoğu politik tutumun genetik ve çevresel etkenlerin bir bileşiminden oluştuğu görüşü güç kazanmıştır ve genel olarak bugün artık genetik etkenlerin politik yönelim üzerinde %30'la %60 arasında değişen bir varyansı açıkladığı düşünülmektedir (Bouchard ve McGue, 2003; Hatemi ve ark., 2010; Hatemi ve ark., 2014). Aynı büyüyen tek yumurta ve çift yumurta ikizleriyle yapılan korelasyonel çalışmalarda da tek yumurta ikizlerinin çift yumurta ikizlerine göre daha benzer sosyal ve politik tutumlara sahip oldukları bulunmuştur (Alford ve ark., 2005; Bouchard, Segal, Tellegen, McGue, Keyes ve Krueger, 2003). Yine psikolojik etkenlerin genetikle açıklanma çabalarına paralel olarak tutumlar için de az sayıda "aday gen" çalışmaları bulunmaktadır (Fowler ve Dawes, 2008; Dawes ve Fowler, 2009). Fakat bu çalışmalar, kuramsal olarak anlamlı ilişkiler bulamamakta ve birçoğunun bulguları da tekrar edilememektedir (Hatemi ve ark., 2014).

Bunlara ek olarak, kortizol düzeyinin istatistiksel olarak, özbeöz politik yönelim ölçümlerine kıyasla oy verme davranışını daha iyi

sol kanattaki katılımcılara göre amigdala ve insula bölgelerinde daha çok etkinlik gösterdiklerini söylemektedir (Schreiber, Simmons, Dawes, Flagan, Fowler ve Paulus 2013)¹⁰. Başka bir MRI çalışmasında ise yönelimleri sağ kanatta olanların sağ amigdalasında daha fazla gri madde olduğu gösterilirken; sol kanatta olanların anterior singulat korteksinde daha fazla gri madde olduğu gösterilmiştir (Kanai, Feilden, Firth ve Rees, 2011). Bu araştırmayla (amigdalanın duyu durum düzenleme görevi olduğu düşünülünce), muhafazakârların öz-düzenleme durumlarına daha çok önem verdikleri de fizyolojik olarak gösterilmiş olmaktadır.

Ancak liberaller ve muhafazakârlar arasındaki tüm bu genetik, fizyolojik ve nörobilişsel farklılıklar, politik tutumun bir geni olduğuna değil, tersine bir genin özel olarak politik ideolojiden tek başına sorumlu olamayacağını; ancak politik tutumları ve ideolojiyi açıklayan belirsizlikten kaçınma ve değişime direnme gibi özelliklerin genetik bir bileşeni olabileceğini ve bu şekilde de bu genetik özelliklerin liberal ya da muhafazakâr olma eğilimini yaratmış olabileceğini göstermektedir (Jost, 2006).

İdeoloji ve Olumsuzluk Eğilimi: Fizyolojik farklılıkların, muhafazakârların olumsuz durumlara karşı olan eğiliminden kaynaklandığını söyleyen araştırmalar da vardır (bk., Hibbing, Smith ve Alford, 2014b). Tehdit içermeyen nesnelere verilen tepkilerde liberallerle muhafazakârlar arasında bir fark bulunmazken, muhafazakâr insanların tehdit içeren bir yüz ifadesi gördüklerinde (kana bulanmış bir surat) sempatik sinir sisteminde daha fazla etkinlik olduğu bulunmuştur (Oxley ve ark. 2008). Oxley ve arkadaşları, ayrıca muhafazakârların yüksek ses içeren ani bir uyarana daha fazla göz kırpmaları tepkisi (*startle-blink reaction*) gösterdiğini bulmuştur. Dodd, Balzer, Jacobs, Gruszczynski, Smith ve Hibbing (2012) göz-izlemesi (*eye-tracking*) yöntemiyle muhafazakârların olumsuz resimlere bakarken liberallere göre daha çok zaman harcadığı ve çok daha kısa bir süre içinde o resimlere dikkat yönelttiklerini göstermişlerdir. Ayrıca, muhafazakârlar duygusal Stroop testinde liberallere göre olumsuz içerikli kelimelere daha yavaş tepki vermektedir (Carraro, Castelli ve Macchiella, 2011). Sağ kanat politik yönelime

sahip insanlar ne olduğu tam belli olmayan bir surat gördüklerinde, o yüzü tehdit içeren ya da kızgınlık gibi baskın bir duyguyla tanımlama eğilimindeyken, liberaller daha çok ikincil bir duygu olan şaşkınlıkla tanımlamaktadır (Vigil, 2010). Olumsuz uyarılara karşı daha hassas olmak hiç kuşkusuz evrimsel bir avantaj doğurmaktadır (Hibbing ve ark., 2014b) çünkü olumsuz uyarıların verebileceği zararlar canlının yaşamına mal olabilir. Dolayısıyla ölüme mal olabileme potansiyeli olan uyarılara karşı otomatik bir tepkiselliğe sahip olmak üreme başarısını arttırmaktadır. Muhafazakârların hem gruba dayalı ahlaki ilkelere sahip olup grup üyeliklerini güçlendirmeleri ve olumsuz uyarılara karşı da otomatik bir tepkiye sahip olmaları, muhafazakârların liberallere göre hayatta kalmakla ilgili daha avantajlı bir strateji izlediğini göstermektedir¹¹. Ortalama yaşam ömrü bakımından liberallerle muhafazakârlar arasında bir farkın olup olmadığı sorusu ise bu bağlamda ilginç olabilir.

6. Kişilik¹²

Kişilik ve benzeri birey-içi etkenlerin politik psikoloji alanında incelenmeye başlanması aslında bu alanın ortaya çıkışıyla eş zamanlıdır (ör., Lasswell, 1930) ve dolayısıyla alandaki en erken geleneği temsil eder (Cottam, Dietz-Uhler, Mastors ve Preston, 2010). McGuire (1993) bu alanın Kuzey Amerika'daki tarihsel gelişimini betimlerken 1940 ve

¹¹ Aynı iddia, liberaller için —olumlu sosyal yönelimleri açısından— yapılabilir (Van Lange, Bekkers, Chirumbolo & Leone, 2012).

¹² Politik psikoloji alanyazınında kişilik kavramının çok geniş tanımlandığını söylemek mümkündür. McGuire'nin (1993) belirttiği üzere politik psikolojide kişiliğin yoğun olarak çalışıldığı erken (1940 ve 1950'ler) dönemde kişilik kavramı, "güdü ve değerler, algılar ve kalıpyargılar, bilişsel ve kişilerarası tarzlar, karakteristik başa çıkma tarzları" (s. 16) olarak kullanılmıştır. Günümüze geldiğimizde de politik psikologlar arasında bu geniş anlamın korunduğunu, hatta bazen daha da genişletildiğini görürüz. Örneğin Winter'a (2005, bk., Tablo 5) göre, kişilik özellikleri ve güdüler gibi daha geleneksel öğelerin yanında, bilişler ve bilişsel kurgular (inançlar, değerler, tutumlar, benlikle ilgili değişkenler) ve hatta mikro (davranışın oluştuğu andaki durum) ve makro (sosyal sınıf ve kimlikler, kültür, nesil, vs.) *sosyal ortamlar* bile (kişiliğin oluşması ve değişmesindeki önemleri ve kişilikle etkileşimleri yüzünden; bk., Winter, 2003, s. 128) kişiliğin öğeleri olarak ele alınabilir. Greenstein (1992) da Smith ve arkadaşlarının (1956) "görüş" (*opinion*) kavramını kişiliğin anahtar bir kavramı olarak dağandırdıklarını belirtir. Bir burada kişilik kavramını daha çok

1950'lerdeki ilk dönemini "kişilik ve kültür dönemi" olarak adlandırır. Bu dönemde özellikle psikanalitik (ama aynı zamanda Marksist ve davranışçı, bk., McGuire, 1993) açıdan liderlerin ve kitlelerin kişilik ve politik davranışlarının nasıl çocukluktaki deneyimler tarafından şekillendirildiği önemli bir araştırma konusu olmuştur. Şüphesiz bu dönemin en önemli çalışması Adorno ve arkadaşlarının (1950) "Yetkeci Kişilik Kuramı"dır ve çocukluk döneminin (psikanalitik kuram açısından) anahtar psikolojik deneyimlerini (Ödipus kompleksi) politik olarak anlamlı kişisel özelliklere (yetkecilik) bağlamasıyla bu dönemi çok iyi temsil ettiğini söyleyebiliriz.

Kişilik-politik davranış ilişkisi araştırmaları, bu psikanalitik kökenin etkisinde, daha çok güdüler ve kişilik gereksinimleri¹³ üzerine odaklandı. Özellikle güç, başarı, yakınlık gibi temel insan gereksinimleri, bireylere politikayı cazip (veya itici) kılan etkenler olarak düşünülmeleri ve liderlerin davranışlarını açıklama potansiyeli taşımalarıyla araştırmaları yönlendirdi (bk., Knutson, 1973). Birçok araştırmacı politikayı, temel kişilik gereksinimlerinin yansıtılıp doyurulmaya çalışıldığı bir alan olarak hayal etti (ör., Lasswell, 1930).

1950'lerden sonra kişiliğin politik psikolojik çalışmalardaki önemi McGuire'a (1993) göre azalmakla beraber, süregelen çalışmalarda psikanalitik çerçeve yerini davranışsal ölçümlere bıraktı. Belki psikanalitik anlamda ve gelişimsel bir bakış açısıyla kişiliğin politik davranışa bağlanması azalsa da öncelikle tutumlar (1960-1970'ler), daha sonra da politik ideoloji ve bilişsel süreçlerin (1980-1990'lar) baskın temalar olarak ortaya çıktığı dönemlerde aslında geniş anlamıyla kişiliğin önemini sürdürdüğünü söylemek mümkün. Dolayısıyla politik psikolojik araştırmalarda kişilik kavramının içeriğinde psikanalitik temalardan bilişsel etkenlere doğru bir geçiş olmuş gibi gözükmektedir. Ancak araştırılan bilişsel etkenler de çoğunlukla (genel anlamıyla) kişilik kavramının içerisine konulabilecek, görece kalıcı bireysel farklılıklardır. Kaldı ki birçok araştırmacının (ve bu makalenin) politik kısmındaki odak noktası da, genellikle görece kalıcı bir bireysel farklılık olarak düşü-

¹³ Bireylerin temel güdülerini (ör., Maslow'un [1970] kuramında kendini gerçekleştirme güdüsü), kişiliğe holistik yaklaşan (yani kişiliği bir özellikler listesinden çok, global düzeyde, bireyin iç dünyasını organize eden ilkeleri anlamaya çalışan) kuramlarda (ör., psikanalitik insan) kişiliğin temel yapı taşlarıdır. Bu tür güdüsel özellikler

nülen politik-ideolojik yönelimlerdir (ör., muhafazakârlık-liberalizm). Dolayısıyla geniş anlamıyla kişilik kavramı hem açıklamaya çalıştığımız önemli bir politik sonuç (ideolojik yönelimler) hem de bu sonucu açıklayıcı sebepler (yetkecilik, bilişsel tarzlar, vs.) açısından merkezi konumunu korumaktadır.

Kişilik psikolojisi alanında kişilik kavramının tanımı ve beraberinde gelen varsayımlar, benimsenen kuramsal çerçeveye göre değişebilir. Örneğin, kişiliğin yapıtaşlarını düşünürsek, psikanalitik kuramda id-ego-süperego (Freud, 1923/1947); insancıl kuramlarda kendini gerçekleştirme gibi çeşitli güdü ve gereksinimler (Maslow, 1970) ve davranışçı kuramlarda da önceden öğrenilmiş uyaran-tepki bağlantıları (Lundin, 1969) ön plana çıkmaktadır. Alanyazında son zamanlarda en yaygın olarak kullanılan çerçeve ise Beş Faktör Modeli'dir (McCrae ve Costa, 1987). Bu model kişiliği uyumluluk, dışa dönüklük, (deneyime) açıklık, sorumluluk ve nevroz/duygusal dengesizlik adlı beş boyut üzerinden tanımlar¹⁴.

¹⁴ Kişiliğin politik yönelim ve davranışlarla olan ilişkisini incelerken Beş Faktör Modeli'nin desteklediği görece statik bir kişilik anlayışından çok modern sosyal-bilişsel yaklaşımların (ör., Mischel & Shoda, 1995) daha kullanışlı olduğunu düşünüyoruz ve bu yüzden statik kişilik özelliklerinden çok güdülenmiş sosyal biliş yaklaşımını (Jost ve ark., 2003) daha değerli buluyoruz. Politik psikoloji alanında, güdülenmiş sosyal biliş yaklaşımından çok önce de, benzer görüşler dile getirilmiştir. Örneğin Winter (2003), politik lider davranışlarına dair tahminlerin her zaman koşullu --"X kişisi (ya da X tipi kişiliğe sahip insanlar ya da X değişkeninde yüksek puan alan insanlar), özel olarak Y koşulları altında, özel olarak Z davranışını yapmaya eğilimlidir" (s. 133-134)-- olarak yapılmasını önerir. Çeşitli makalelerinde (Winter, 2003, 2005) anlattığı ve ilk elden kaynaklardan (Winter, Hermann, Weintraub & Walker, 1991a, 1991b) doğrulanabileceği üzere Winter'in bu konuda ilginç bir deneyimi vardır: Aynı alanda çalışan üç yüksek prestijli meslektaşıyla beraber ilk körfez savaşının hemen öncesinde, o zamanki A.B.D. başkanı George H.W. Bush'u, başarı ve yakınlık güdüsü yüksek ancak güç gereksinimi ortalama, barışçıl ve savaş ve şiddete eğilimli olmayan bir lider olarak tanımlamışlar fakat savaşın çıkmasıyla beraber bu portreye gölge düşmüştür. Daha sonrasında yayınladıkları bir ekle bu öngörülerini koşullu olarak yapmayı gözardı ettiklerini belirtmişlerdir. Burada, örneğin bazı diğer araştırmalara göre, Bush'un profilindeki kişilerin yalnızca rahat koşullarda, kendilerini benzer hissettikleri kişi/gruplarla barışçıl; ancak tehdit edici koşullarda, kendilerinden çok farklı grup/kişilerle çok düşük iş birliğine eğilimli kişiler olduğundan söz etmişlerdir. Koşullara dikkat eden bu yeni analize göre, Bush, Gorbacov'la bu benzerliği hissetmiş ve barışçıl ilişkiler geliştirmişken Saddam Hüseyin'le tam tersi bir durum yaşamıştır. Buna somut bir örnek olarak Christy ve Coakley (1970) altınan Çarın (1902) Melnyikov'un

Politik-ideolojik yönelimle beş boyutlu kişilik karakterleri arasında da güçlü bir ilişki vardır. Örneğin, muhafazakâr olmak “uyumluluk” ve “sorumluluk”la olumlu yönde ilişkiliyken; liberal olmak “açıklık”la olumlu yönde ilişkilidir (Carney ve ark., 2008; Gerber ve ark., 2010). Carney ve arkadaşlarının (2008) yaptığı çalışmada, 5 farklı örneklemeden toplam 19,248 kişinin kişilik özellikleri ölçülmüş ve tek madde liberalizm-muhafazakârlık öz yerleştirme sorusu sorulmuştur. Çıkan sonuçlar yukarıda bahsedildiği üzere sorumluluk ve açıklıkla anlamlı bir ilişki göstermiş fakat uyumlulukla güçsüz bir ilişki göstermiştir. Nevrotiklikle ve dışa dönüklükle de herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Beş faktör modelinin alt ölçeklerine tek tek baktığımızda ise sorumlulukla muhafazakâr ideoloji ve muhafazakâr partiye oy verme arasında ilişki bulan araştırmalar mevcuttur (Caprara ve ark., 2006; Carney ve ark., 2008; Mondak ve Halperin, 2008; Rentfrow, Jost, Gosling ve Potter, 2009). Sorumluluğun tersine açıklık boyutu da birçok çalışmada liberallikle ve liberal bir partiye oy vermekle ilişkili (ya da muhafazakârlıkla olumsuz ilişkili) bulunmuştur (Carney ve ark., 2008; Caprara ve ark., 2006; Jost ve ark., 2003; Mondak ve Halperin, 2008; Rentfrow ve ark., 2009; Riemann, Grubich, Hempel, Mergl ve Richter, 1993; Trapnell, 1994)¹⁵. Uyumlulukla ideoloji arasında bir ilişki bulunmayan araştırmalar olmasına karşın (Gosling, Rentfrow ve Swann, 2003; Mondak ve Halperin, 2008), Carney ve arkadaşları (2008) büyük bir örnekleme güçsüz de olsa bir ilişki bulmuştur. Ancak ilginç bir şekilde dışa dönüklük ve duygusal dengesizlik sosyal muhafazakârlıkla ilişkili olmasa da ekonomik muhafazakârlıkla ilişkili bulunmuştur (Gerber ve ark., 2010; Young, 2009; ayrıca bk., Dirilen-Gümüş, 2009).

1950’lerden beri gelen kuramsal yaklaşımlar da muhafazakârlıkla yenilikten, karmaşıklıktan ve uyarılmadan kaçınma arasında bağlantı kurmaktadır (Adorno ve ark., 1950; Jost ve ark., 2003). Ayrıca muhafazakârlıkla, uyum ve düzene boyun eğmek ve tehdit - güvenlik endişesi duymak arasında bağlantı kurulmaktadır (Jost ve ark., 2003; Jost, 2006; Malka ve ark., 2014; Rokeach, 1960). Block ve Block (2006) tarafından yapılan boylamsal bir araştırmanın verileri de öğretmenleri tarafından enerjik ve duygusal olarak dışavurumcu olarak

tanımlanan okul öncesi öğrencilerin yetişkinlik döneminde liberal olma eğilimi gösterdiğini; kararsız ve korkulu olarak tanımlananların da muhafazakâr olma eğilimi gösterdiğini söylemektedir. Jost ve arkadaşlarının (2003) yaptığı meta-analize göre de muhafazakârlık kişisel düzen gereksinimi, katılık ve kapalı olmakla olumlu ilişkilidir. Liberallik ise sosyal değişime - eşitliğe taraf olmak ve geleneklere karşı esnek olmakla olumlu ilişki göstermektedir. Aynı biçimde, ölüm korkusu, sistem kararlılığı, tehditten ve kayıptan korkma, dogmatizm, belirsizlikten hoşlanmama muhafazakârlıkla ilişkiliyken; yeni deneyimlere açık olmak, bilişsel karmaşıklık, belirsizliğe tahammül etme liberallikle ilişkilidir (Anderson ve Singer, 2008; Jost ve ark., 2004a, 2009). Liberallik aynı zamanda açık zihinli olmak, yaratıcılık ve meraklı olmakla olumlu yönde ilişkili bulunmuştur (Carney ve ark., 2008). Yine Carney ve arkadaşlarının (2008) çalışmasında, muhafazakârların ve liberallerin ev ve çalışma ofislerinin düzenlenmesinde de bir farklılık olduğu gösterilmiştir. Muhafazakârların odalarının liberallere göre ortalama olarak daha düzenli olduğu ve muhafazakârların yatak odalarında takvim, ütü ve çamaşır sepeti gibi düzene dayalı eşyaları bulundururken, liberallerin kitap, CD ve harita gibi eşyaları bulundurdukları gösterilmiştir. Muhafazakârlar ayrıca liberallere göre tanıdık olan yemek ve müzikleri ve kafiyeli olan şiirleri tercih etmektedir (Neiman, 2012). Hristiyan Amerikan yetişkinleriyle yapılan anlatsal (*narrative*) bir çalışma da, muhafazakârların öz-düzenlemeyle (*self-regulation*) ve benliği kontrol etme, disiplin altına alma, koruma ve yönetmeyle ilgili otobiyografik anılara daha çok yer verdiğini gösterirken, liberallerin muhafazakârların tersine öz-keşife (*self-exploration*) dayalı ve keşfetme, genişleme ve tamamlanma gibi otobiyografik anılara daha çok yer verdiğini göstermiştir (McAdams, Hanek ve Dadabo, 2013). Tüm bu davranışlar, Jost ve arkadaşlarının (2003) “Muhafazakârlık motive bir sosyal biliştir.” savına göre belirli psikolojik gereksinimlerin doyurulmasını sağlama görevi görmektedir. Bu psikolojik gereksinimler de liberaller için yenilik, uyarılma ve yaratıcılıkla ilgili gereksinimlerken, muhafazakârlar için istikrar, güvenlik ve uyumla ilgili gereksinimlerdir (Hetherington ve Weiler, 2009; Jost ve ark., 2003).

7. Epistemik Gereksinimler

¹⁵ Aşağıda söz edeceğimiz bilişsel kapanma gereksinimi ve açıklık arasında ölçüm maddelerinin benzerliği ve korelasyonları aşağıdaki gibidir: (Carney ve ark., 2008)

süreçler, bireylerin dünyanın belirsizliği ve karmaşıklığıyla başa çıkma -yani epistemik- gereksinimlerinin giderilmesinde önemli rol oynar. Örneğin bilişsel tarzı, bir kişinin çevreden edindiği bilgiyi zihinsel olarak işlemedeki (algılama, hatırlama, vs.) karakteristik özellikler olarak tanımlayabiliriz. Bu konu, özellikle 1960'ların bilişsel devriminden sonra araştırmacıların ilgisini çekmeye başladı, zira Yetkeci Kişilik Kuramı'nın odak noktalarından birisi de yetkecilğin zihinsel işlevler ile ilgiliydi (Adorno ve ark., 1950).

Alanyazında bizim açımızdan ön plana çıkan ve epistemik gereksinimlerle ilişkili iki bilişsel değişken gözükmektedir: Bireylerin bilişsel karmaşıklık düzeyi (çevrelerindeki uyaranları zihinsel olarak ne kadar basitleştirerek veya karmaşık bir şekilde işleyip temsil ettikleri) politik psikolojide en çok çalıtılan kişilik özelliklerinden birisi hâline gelmiştir (Winter, 2003). Bir diğer bilişsel değişken de, aslında güçlü bir güdüsel tarafı da olan, bilişsel kapanma gereksinimidir¹⁶.

Bilişsel/Kavramsal ve Bütünleştirici Karmaşıklık: Yetkeci Kişilik bağlamında tartışılan ve başka kuramsal çerçevelerden gelen birçok değişkenin (ör., belirsizliğe karşı hoşgörü, açık fikirlilik, Beş Faktör Modeli'ndeki açıklık) kısmen bilişsel karmaşıklık kavramına indirgenebileceği düşünülebilir.

Basit-karmaşık bilgi işleme boyutuna odaklanan araştırma kollarına en iyi örnek olarak Suedfeld ve Tetlock gibi araştırmacıların 1970'lerden bu yana süregelen (ama kökeni daha öncelere dayanan; bk., Harvey, Hunt ve Schroder, 1961; Schroder, Driver ve Streufert, 1967), "bütünleştirici karmaşıklık" (*integrative complexity*) kavramını sunabiliriz. Bütünleştirici karmaşıklık kuramına göre bireylerin çeşitli konular hakkındaki düşüncelerinin yapısı, bilişsel ayrıştırma (*differentiation*) ve bilginin bütünleştirilmesi (*integration*) boyutlarında tanımlanabilir¹⁷. Ayrıştırma, bahsedilen konunun çeşitli boyutlarının olduğu-

¹⁶ Van Hiel'in sık sık belirttiği üzere (ör., Cornelis & Van Hiel, 2006) tanım itibarıyla örtüşen birçok bilişsel değişken alanyazında ayrı ayrı incelendiği için bu kategori altındaki değişkenlerle ilgili bilgimiz de ufak parçalardan oluşmaktadır. Daha bütünsel bir bakış açısı geliştirebilmek için çeşitli ölçüm yöntemlerinin birarada kullanılıp faktör analiziyle temel bilişsel tarz boyutlarının tespit edilmesi yararlı olacaktır.

¹⁷ Bilişsel karmaşıklık adı altında geçen araştırmalar daha çok ayrıştırma faktörüne odaklanmaktadır. Bütünleştirici karmaşıklık kavramı ise daha çok bütünleştirici faktörüne odaklanmaktadır. Bütünleştirici karmaşıklık kavramı (Suedfeld, 2009, 2010)

nun farkına varılması, bütünleştirme ise ayrıştırılan boyutlar arasında (karmaşıklık derecesi değişen) bağlantılar kurulmasıyla ilgilidir (bk., Suedfeld, 2009). Dolayısıyla, düşük bütünleştirici karmaşıklığa sahip bir politik aktör, politik meseleleri, ön plana çıkan az sayıda boyut üzerinden; tek taraflı, belirsizliği azaltan kesin çözümler arayarak ele alırken; yüksek bütünleştirici karmaşıklığa sahip bir aktör ise çok taraflı, farklı görüşleri birleştiren veya karşılaştıran, sürekli yeni bilgi arayan biçimde ele alacaktır (Suedfeld ve Tetlock, 1977).

Bu farklar, düşünce veya konuşmaların içeriğinden bağımsız olarak değerlendirilmektedir (ör., kuramsal olarak, faşist yönde bir savın bütünleştirici karmaşıklığının yüksek veya özgürlükçü bir savın bütünleştirici karmaşıklığının düşük olması için bir engel yoktur) ve bütünleştirici karmaşıklık düzeyinin yazılı ve sözel iletişime yansıdığı varsayılmaktadır. Bireylerin bütünleştirici karmaşıklık düzeyi içerik analizi yoluyla belirlenmektedir. Modern sosyal psikolojinin yaygın pratikleriyle uyumlu olarak iletişime yansıyan bütünleştirici karmaşıklık düzeyinin, çeşitli bireysel¹⁸ (ör., yorgunluk, motivasyon, stres) ve durumsal-çevresel etkenlerin (ör., zaman baskısı, ele alınan konunun önemi) etkileşimiyle ortaya çıktığı kabul edilmektedir (Suedfeld, 2010). Karmaşık bir dünyaya basitleştirilmiş tepkiler vermenin tehlikeleri ve özellikleri liderlerce verilen kararlarda ortaya çıkacağı için bütünleştirici karmaşıklık büyük ölçüde lider ve üst düzey bürokratların konuşmalarından (ve diğer biyografik materyallerden, örneğin mektup, günlük, vs.) yola çıkılarak incelenmiştir. Bütünleştirici karmaşıklık puanı genelde bu tür arşiv kaynaklı verilerden hesaplandığı için kitlelerin politik yönelimlerini araştırmada çok sık kullanılmamıştır¹⁹.

Buna bir istisna olarak Brundidge, Reid, Choi ve Muddiman (2014) beş yüzden fazla politik blog yazısını analiz ederek liberalizm ile bütünleştirici karmaşıklık arasında olumlu yönde bir ilişki ($r = .20$) bulmuşlardır. Sonuçlar aynı zamanda muhafazakâr yazarların hiyerarşik yapıyı destekleyen daha mesafeli bir dil kullandıklarını ve bunun ideoloji-bütünleyici karmaşıklık arasındaki ilişkiyi açıkladığını gös-

¹⁸ Bu alanyazında kişinin görece değişmez bilişsel karmaşıklığına "kavramsal karmaşıklık" (conceptual complexity) adı verilmekte ve bütünleştirici karmaşıklığı etkileyen faktörlerden birisi olarak düşünülmektedir. Bütünleştirici karmaşıklık ise duruma bağlı olarak değişken olarak düşünülmektedir (Suedfeld, 2009, 2010).

termiştir. Yazarlara göre muhafazakârlık tarafından beslenen hiyerarşik bir yaklaşıma sahip kişiler, belirsizliği gereksiz yere arttıracak olan yüksek ayrıştırma ve bütünleştirme düzeyi yansıtan bir dilden kaçınacaktır. Ancak ideoloji-bütünleştirici karmaşıklık ilişkisini gereğinden fazla basitleştirmemek adına Tetlock'ın (1986) "değer çoğulculuğu modelini" hatırlamak gerekir. Bu modele ve destekleyen bulgulara göre bütünleştirici karmaşıklık arttıran etken tam olarak liberal yönelimin kendisi değil, birbirine zıt ve eşit derecede önemli değerleri uzlaştırmaya çabasıdır²⁰. Dolayısıyla muhafazakârların bu duruma (iki önemli değeri uzlaştırmaya gereği) tabi olunca yüksek bütünleştirici karmaşıklık göstermelerini bekleyebiliriz (bk., Tetlock, 1986)²¹.

Bütünleştirici karmaşıklık ve ideolojik yönelim ilişkisini inceleyenler dikkat edilmesi gereken başka bir önemli nokta da, iletişime yansıyan bütünleştirici karmaşıklık düzeyinin iletişimin gerçekleştiği ortamın çeşitli özelliklerinden ciddi bir şekilde etkilenme olasılığıdır. Örneğin Gruenfeld (1995), Amerikan adalet divanı yargıçlarının bütünleştirici karmaşıklığının ideolojiden daha çok çoğunluk-azınlık statüsüyle ilişkili olduğunu bulmuştur. Daha genel bir uyarı olarak da yüksek bütünleştirici karmaşıklığın, her zaman daha ahlaki veya başarılı politik karar ve davranışlarla ilişkili olmayacağından bahsetmek gerekir (bk., Suedfeld, 2010).

Meta-analizlerde Jost ve arkadaşları (2003), bütünleştirici karmaşıklık ve politik muhafazakârlık arasında -.20 düzeyinde bir korelasyon bulmuşken²², daha güncel bir meta-analiz (Van Hiel, Onraet ve De

²⁰ Tetlock'a (1993) göre en azından Batı demokrasilerinde en fazla değer çatışmasını merkez sol yönelimli bireyler (özgürlük ve eşitlik ilkeleri arasında) yaşamaktadır.

²¹ Tetlock'ın (1986) bu modeline göre ilümlü konumdaki bireyler aşırı ideolojik yönelime sahip bireylere göre daha fazla değer çatışması yaşayacağından daha yüksek bütünleştirici karmaşıklık gösterecektir. Sidanius (1988) ise tam tersi öngörü ve bulgular sunar. Ancak bu iki araştırma kolunda kullanılan karmaşıklık ölçümleri farklıdır ve aralarında tutarlı bir ilişki gözükmemektedir (ör., Van Hiel & Mervielde, 2003). Dolayısıyla, Tetlock ve Sidanius'un, karmaşıklık farklı boyutlarından söz ettikleri düşünülebilir. Her hâlikarda, Van Hiel ve Mervielde (2003), üç örnekleme bütünleştirici karmaşıklık ile politik aşırılık arasında doğru ilişki bulmuşlardır. Dolayısıyla karmaşıklık ölçümlerinin geçerliliği ve bilişsel/bütünleştirici karmaşıklık ile politik yönelim ve aşırılık arasındaki ilişki konusundaki tartışmalar çözümlenmemiştir. Burada dikkat edilmesi gereken noktalar, Tetlock'ın bulgularının politik seçkinlerden geldiği (Sidanius ve van Hiel & Mervielde'nin bulgularının çoğunluk ve azınlık ilişkisiyle ilgili olduğunu)

Pauw, 2010) ölçülen karmaşıklık türünü dikkate alarak daha ayrıntılı bir resim ortaya çıkarmıştır: Buna göre, sosyokültürel muhafazakârlığın bütünleştirici karmaşıklık ($r = -.25$) ile olumsuz ilişkisi varken bilişsel karmaşıklık ($r = -.03$) ile ilişkisi görülmemiştir. Bu iki meta-analizin sonuçları karşılaştırıldığında, öz bildirim yöntemiyle ölçülen bilişsel değişkenlerin ideolojik yönelimle ilişkisinin davranışsal ölçümlere oranla daha güçlü olduğu ortaya çıkıyor (Van Hiel ve ark., 2010).

Bilişsel Kapanma İhtiyacı: Dünyayı karmaşık bir biçimde anlamının zıttını basitleştirme olarak düşünebiliriz. Ancak daha da ötesi, bireyler zaman zaman dünyayla ilgili basit ve kesin cevap ve çıkarımlara bir an önce ulaşma çabası, dolayısıyla belirsizliğe karşı hoşgörüsüzlük ve varılan çıkarımları güncelleyememe, yani katı fikirlilik (kapalı görüşlülük) gösterebilirler. Belirsizliğe tahammül(süzlük) ve katı fikirlilik çeşitli şekillerde kavramsallaştırılıp ölçülmüş olsa da (ör., Frenkel-Brunswick, 1949; Rokeach, 1960) bizce modern sosyal psikoloji alanyazınında bu kavramları işleyen en olgun ve güncel yaklaşım Kruglanski'nin "bilişsel kapanma gereksinimi"dir.²³ Kruglanski (2004) bu gereksinimi, belirsizlik (bir soru, tehdit, kafa karışıklığı, karar verme gereği, vs.) karşısında herhangi (içerikten bağımsız) bir kesin cevap veya sonuca en kısa ve çabuk yoldan ulaşmak olarak düşünür. Ayrıca bu gereksinimin, kesinlik getiren herhangi bir şeye bir an önce tutunma ve sonrasında tutunulan sonucu kalıcı kılma (ör., yeni bilgileri dikkate almama, eski kararları güncellememe) biçimindeki iki eğilimi içerdiğinden bahseder. Yüksek bilişsel kapanma gereksinimine sahip biri, bu gereksinimi ölçen alt ölçeklerde temsil edildiği üzere, (a) düzen ve öngörülebilirliği tercih eder, (b) muğlaklıktan rahatsız olur, (c) katı fikirlidir ve (d) kararlıdır (çabuk karar vermeyi tercih eder). Ancak bu değişken, bir kişilik özelliğini yansıtabilmekle birlikte zaman baskısı gibi

²³ Bu kavramın ölçülmesi ve faktör yapısı hakkında son yıllarda bazı gelişmeler vardır. Bu makaledeki amaçlarımız dışında kaldığı için bu tartışmaları sunmasak da okuyucunun dikkatini çekmeyi gerekli görüyoruz (bk., Roest & Van Hiel, 2007). Tartışmaların politik psikolojiye has kısmı, kapanma gereksinimi alt ölçeklerinin politik yönelimlerle ilişkilerindeki farklar üzerinedir. Örneğin, son yıllarda kararlılık alt ölçeği ile muhafazakârlık arasında ilişki olmadığını gösteren çalışmalar ortaya çıkmıştır (Comelis & Van Hiel, 2006; Kossowska & Van Hiel, 2003; Van Hiel ve ark., Duriez, 2004). Ayrıca kapanma gereksinimi ve benzer değişkenler arasındaki karmaşık ilişkileri de farklar için bk. Kruglanski (2004, 4. bölüm). Güncel olarak ise

çevresel etkenlerin etkisiyle de artabilmektedir (Kruglanski ve Freund, 1983; aynı zamanda bk., Thórisdóttir ve Jost, 2011). Daha da önemlisi, Kruglanski (2004, s. 28-29, 45) bu gereksinim ile (değişime görece kapalı, geleneği vurgulayan) muhafazakâr politikaların içeriği ve yetkeci kişilik arasında paralellik olduğunu ancak (gelişim ve dolayısıyla değişimi cesaretlendiren) liberal politikalar ile kapanma gereksinimi arasında zıtlık olduğunu ileri sürer.²⁴

Bu iddialar ışığında kapanma gereksiniminin, alanyazına tanıtıldığı araştırmadan başlayarak (Webster ve Kruglanski, 1994), muhafazakârlıkla ve muhafazakâr partilere oy vermekle olumlu ilişkisi gösterilmiştir (ör., Chirumbolo ve Leone, 2008; Kimmelmeier, 1997). Jost ve arkadaşlarının (2003) meta-analizinde kapanma gereksinimi ve muhafazakârlık ilişkisinin $r = .26$ ($p < .0001$) düzeyinde ve sağın katılığı denencesini destekler biçimde doğrusal olduğunu görüyoruz. Aynı zamanda birçok çalışmada gösterilen yaş ve muhafazakârlık arasındaki olumlu ilişkinin kısmen bilişsel kapanma gereksinimi (ve Beş Faktör Modeli'nin açıklık boyutu) ile açıklandığı da bulunmuştur (Cornelis, Van Hiel, Roets ve Kossowska, 2009).

Bilişsel kapanma gereksiniminin politik yönelimlerle ilişkisini araştıran çalışmaların son yıllardaki bir yan ürünü de yetkecilik kavramının netleştirilmesi olmuştur. Chirumbolo'nun (2002) bulgularına göre, yetkecilik, kapanma gereksinimi ve politik yönelim arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir. Van Hiel ve meslektaşları (Cornelis ve Van Hiel, 2006; Van Hiel ve ark., 2004) bunun bir adım ötesine geçerek muhafazakâr inanışlar ve ırkçılığı yordarken, kapanma gereksiniminin yordayıcı, SKY ve SBY'nin ise aracı değişken olduğu modelin, SKY ve SBY'nin yordayıcı, kapanma gereksiniminin ise aracı olduğu modele göre çok daha iyi sonuç verdiğini göstermişlerdir. Bundan çıkardıkları sonuç ise yetkeciliğin bir kişilik sendromundan ziyade (kapanma gereksinimi gibi psikolojik eğilimler tarafından belirlenen) genel bir inanış sistemi olarak yorumlanması gerektiğidir. Van Hiel ve arkadaşları (2004), bu araştırmada kapanma gereksinimi-muhafazakârlık ilişkisine SKY'in SBY'ne oranla daha güçlü aracılık ettiğini bulmuşlardır. Paralel sonuçlar sunan başka bir çalışmaya göre kapanma gereksinimi eşitliğe karşıtlıktan (ve SBY, ekonomik muhafazakârlıktan) çok değişime dirençle (ve SKY, sosyal muhafazakârlıktan) ilham alır.

muhafazakârlık üzerine etkisi de daha kuvvetli olarak değişime direnme üzerinden gerçekleşmektedir (Federico, Ergun ve Hunt, 2014).

Önemli bulduğumuz iki diğer çalışmanın bulguları ise politik bağlama dikkat etmenin gerekliliğini göstermektedir: Kapanma gereksinimi, Belçika'da ekonomik muhafazakârlıkla olumlu ilişki içindeyken; Polonya'da olumsuz bir ilişki içindedir (Kossowska ve Van Hiel, 2003). Araştırmacılara göre bunun sebebi, Polonya'nın komünist geçmişi itibarıyla ekonomik olarak muhafazakâr değil yenilikçi ve eşitlikçi politikaları benimsemiş olması ve kapanma gereksinimi yüksek olan bireylerin hazırda bulunan (toplumlarında oturmuş bir geçmişi olan) politikalara tutunma eğilimlerinin yüksek olmasıdır. Yine Polonya'da yapılan başka bir araştırmada kapanma gereksiniminin, ikisi de kesin ve nihai doğru ve değerler olduğu fikri üzerine kurulu olan geleneksel ve modern dünya görüşlerini desteklediği; ancak bu iki dünya görüşünün ilkinin muhafazakârlıkla olumlu, ikincisinin olumsuz ilişki içinde olduğu bulunmuştur (Golec de Zavala ve Van Bergh, 2007). Kapanma gereksiniminin modern dünya görüşü aracılığıyla tutuculuğun reddedilmesini yordaması, sağın katılığı denencesine ters düşen seyrek bulgulardandır. Her hâlıkarda, dünya görüşleri, kapanma gereksinimi ve muhafazakâr yönelim arasındaki ilişkiye farklı yönlerde aracılık etmektedir (bu araştırmada dünya görüşleri dikkate alındığında kapanma gereksinimi ve muhafazakârlık arasındaki ilişki istatistiksel anlamını kaybetmiştir). Nihai doğrular yerine göreciliği destekleyen postmodern dünya görüşünü benimseme düzeyi ise kapanma gereksinimi ile zayıf da olsa olumsuz ilişki göstermiştir.

Özet olarak bu araştırmalar, temelinde kapanma gereksiniminin temel bir psikolojik motivasyon ve bu motivasyon ışığında gelişen bilişsel bir tarzı yansıttığını ve çeşitli tutum ve inançlar aracılığıyla ideolojik yönelimleri şekillendirdiğini söyleyebiliriz. Ayrıca, aşağıda bahsedeceğimiz üzere, kapanma gereksinimi, tehditin ideolojik yönelimlere olan etkisine aracılık etmektedir (Thórisdóttir ve Jost, 2011).

8. Değişimlenebilir Bir Olgu Olarak İdeolojik Yönelimler: Ölüm Korkusu ve Tehdit Algısı

teren çalışmalar da bulunmaktadır²⁵. Buna göre hem özel olarak politik liderlere olan destek hem de daha genel olarak politik görüşlere olan yatkınlık, kişinin içinde bulunduğu ortamdaki değişkenler ışığında şekillenmektedir (Jost, Fitzsimons ve Kay, 2004b). Bu tür araştırmaların önemi, nedensel çıkarımlara elvermeleriyle beraber, ideolojik yönelimleri belirleyen psikolojik etkenlere statik bir kişilik kavramı açısından bakmanın sınırlarını; ya da sosyal-bilişsel açıdan bakmanın avantajlarını göstermektedir.

Jost ve arkadaşlarının (2003) yaklaşımlarında varoluşsal gereksinimler altında sınıflandırdıkları değişkenler, deneysel değişimlemeye görece daha uygun gözükmektedir. Örneğin, bir bireyin hissettiği tehdit düzeyi, ölüm korkusu ve sistemin kalıcılığı ve sağlamlığına olan inancı bulunduğu durum içinde, kendisine verilen bilgiler ışığında kolayca değişebilir. Alanyazında da deneysel yöntemin epistemik değişkenlere oranla varoluşsal değişkenlere yoğunlaştığını görüyoruz²⁶. Jost'un kuramsal modelinden çıkan basit beklenti, deneysel ortamda tehdit algısında yükselme yaratıldığında kişilerin daha muhafazakâr yönelime kayacaklarıdır. Bunun bir yolu, dehşet yönetimi kuramını (Greenberg, Pyszczynski ve Solomon, 1986) kullanarak yani, yaşama arzusu ile ölüm olgusunun kaçınılmazlığı arasındaki psikolojik çatışmaya dayanılarak bu tehdidin yaratılmasıdır. Bu şekilde, ölümlülük olgusu, bireylere, ölüm kavramının kendilerine neyi düşündürdüğü ve öldüklerinden sonra ne olacağını tahmin ettiklerine ilişkin bir yazı yazdırılarak görünür kılındığı takdirde; bireyler, böyle bir uygulamaya maruz kalmayan bireylere oranla daha muhafazakâr bir politik eğilim göstermektedir²⁷. Örneğin Landau ve arkadaşları (2004; ayrıca bk., Cohen, Ogilvie, Solomon, Greenberg ve Pyszczynski, 2005), ölümlülüğü hem bilinçdışında hem de açık şekilde zihne getirdikleri durumda üniversite öğrencilerinin dönemin muhafazakâr görüşlü adayı G. W. Bush'a olan desteklerinin arttığını, liberal görüşlü Kerry'ye olan desteklerinin ise anlamlı bir şekilde azaldığını göstermişlerdir. Burada ilginç olan durum ise kişilerin liberal ya da

²⁵ Yukarıda taradığımız epistemik değişkenler de zaten bu duruma uygun olarak kavramsallaştırılmıştır (ör., Kruglanski, 2004; Suedfeld, 2009). Ancak yine de alanyazındaki araştırmaların çoğu bu tür değişkenleri deneysel olarak değil bireysel farklılıklar açısından incelemişlerdir.

²⁶ Örneğin Jost ve arkadaşlarının (2003) meta-analizindeki ölüm korkusuyla ilgili 8 çalışmadan 7'si ölüm korkusuyla ilgili olarak deneysel olarak yapılmıştır.

muhafazakâr olmasının çıkan sonuçlara etki etmemesidir. Yani kişilerin liberal ya da muhafazakâr olmasından bağımsız bir şekilde, Bush'a dönük hem olumlu tutumlar hem de oy verme davranışı anlamlı bir şekilde artmıştır ve dolayısıyla çıkan sonuçlar, liberallerin politik meselelere dair görüşlerinin tehdit ya da ölüm belirginleştirildiğinde muhafazakârlığa doğru kaydığını göstermektedir. Jost ve arkadaşlarının (2004b) araştırmasına göre de kişileri ölüm çağrıştıran resimlere maruz bırakmanın politik yönelimden bağımsız bir şekilde vergi, eşcinsel evlilik gibi politik meselelerde daha muhafazakâr fikirleri benimseme eğilimine neden olduğunu göstermektedir. Politik ve ekonomik olarak daha istikrarlı olan İskandinav ülkelerinde liberal hükümetlerin, stabil olmayan ve politik olarak görece kaotik bir ortama sahip olan Orta Doğu ülkelerinde ise (Türkiye gibi) çoğunlukla muhafazakâr hükümetlerin başa geçmesi bu bulgularla açıklanabilme potansiyeli taşımaktadır.

Deneysel değişimlemeler dışında süregelen toplumsal olayların, kişilerin politik ideolojilerini etkilemesi de kaçınılmazdır. Bu bağlamda, Batı alanyazınında 11 Eylül olaylarının kişilerin politik görüşlerine olan etkisi de çeşitli araştırmacılar tarafından çalışılmıştır. Örneğin, Bonanno ve Jost (2006), 11 Eylül olaylarına birebir maruz kalan bireylerin kendilerini olaylardan sonra, öncesine oranla daha muhafazakâr olarak değerlendirdiklerini ve etkinin kişilerin önceden liberal ya da muhafazakâr olmasına göre de değişmediğini göstermişlerdir. Ayrıca, olaylar sonrasında depresif semptomlar gösteren bireylerin gösterenlere oranla daha da muhafazakâr olduklarına işaret etmişlerdir. Ancak, depresif bireylerin muhafazakârlığa artan yatkınlıklarının depresif semptomlarını azaltmadığına; yani muhafazakârlık bir tampon olarak görülüyorsa dahi nesnel olarak kişilerin psikolojik durumlarına yarar göstermediğine dikkat çekmişlerdir. Daha sonraki bir araştırmada Nail ve McGregor (2009), yine hem muhafazakâr hem de liberal politik görüşe sahip bireylerin, 11 Eylül olaylarından sonra daha muhafazakâr bir tutum gösterdiklerini gözlemlemişlerdir. Bu bulgular da, yine Jost ve arkadaşlarının "motive sosyal biliş olarak muhafazakârlık" savını destekler niteliktedir.

Tüm bunlar göstermektedir ki artan ölümlülük algısı/tehdidi, bireyleri politik muhafazakârlığa iten önemli nedensel etkenlerden biridir. Öte yandan, ölüm korkusuyla ilgili olarak deneysel olarak yapılmıştır.

olasılığı (bk., Bonanno ve Jost, 2006) göz önünde bulundurulduğunda bu ilişki anlam kazanmaktadır.

Ölümlülük fikrinin kişinin varoluşuna yarattığı tehdit dışında, kişinin toplumdaki konumu ve statüsüne karşı yaratılan tehdit de kişinin muhafazakârlaşmasının bir nedeni olarak gösterilmiştir. Muhafazakârlar, ekonomik ya da sosyal sistemin istikrarsızlığından liberallere göre daha çok rahatsız olmakta ve bu yüzden düzene olan gereksinimleri de paralel bir biçimde artmaktadır (Jost ve ark., 2003). Ayrıca, muhafazakârlar dünyayı liberallere göre genel olarak daha tehlikeli bir yer olarak betimlemektedirler (Duckitt ve ark., 2002).

Thórisdóttir ve Jost (2011), orta-sağ görüşteki politikacıların, re-fahların, politik görüşlerinin ve ekonomik statülerinin tehdit altında olduğunu düşündüklerinde daha muhafazakâr politikalar izlediklerini göstermişlerdir. Yine Craig ve Richeson (2014), beyaz Amerikalılara, Afrikalı-Amerikalıların zaman içerisinde toplumda bir çoğunluk olacakları bilgisini hatırlattıklarında, kontrol grubuna oranla bir muhafazakârlaşma gösterdiklerini bulmuşlardır (1. çalışma). Tehdit algısı ve muhafazakârlaşma ilişkisi için potansiyel aracı değişkenler araştırıldığında ise, grup statüsüne karşı hissedilen tehdit önemli bir aracı değişken olarak öne çıkmıştır (2. çalışma). Kişilere grup statüsünde bir değişiklik olmayacağı bilgisi verildiğinde bu tehdit algısı ve muhafazakârlaşma ortadan kalkmıştır (3. çalışma). Özetle, bu durumda muhafazakârlık, grup statüsünü koruma arzusuna yönelik görece otomatik bir tepki olarak ortaya çıkmaktadır.

Farklı çalışmalarda, görünür kılınan bir tehdit durumunun, kişinin bilgi işleme kapasitesini düşürdüğü çeşitli şekillerde gösterilmiştir (ör., Richeson ve Shelton, 2003). Zaman kısıtlaması veya bilişsel açıdan yük getirecek çeşitli görevlerle liberal bireylerde dahi muhafazakârlığa geçiş yaratılabileceğini gösteren birkaç çalışma da mevcuttur (Hansson, Keating ve Terry, 1974; Skitka, Mullen, Griffin, Hutchinson ve Chamberlin, 2002). Örneğin Skitka ve arkadaşlarının (2002) yaptığı çalışmada, normal koşullar altında, liberal görüşe sahip katılımcılar olumsuz koşullar altında yaşayan insanlara karşı (içinde buldukları durumun sorumluları kendileri olsalar dahi) sempati duydukları hâlde, bu katılımcılar düşüncelerini denetlemeye

düşündürmektedir. Thórisdóttir ve Jost (2011), artan tehdit algısının muhafazakârlaşmaya olan etkisine katı fikirlilik (kapalı görüşlülük) ve özel olarak bilişsel kapanma gereksiniminin aracılık ettiğini göstermişlerdir. Yani, artan tehdit algısının kişiyi muhafazakârlaşmasının bir nedeni de, kişinin farklı görüşleri göz önünde bulundurma ve işleme koyma yetisinin azalmasıdır.

Muhafazakâr ideolojiye çeşitli açılardan hizmet edebilecek sembollerin bireylere hatırlatılması yolu ile de ideolojik yönelimleri etkilemek mümkün olabilir. Bu konuya bildiğimiz kadarıyla özel olarak eğilen tek çalışmada (Carter, Ferguson ve Hassin, 2011), katılımcıların bir kısmı oy verme davranışı ile ilgili bir ölçek doldurdıkları sırada Amerikan bayrağı görseline maruz bırakılmıştır. Bu gruptaki katılımcılar, kontrol grubuna oranla hem açık hem örtük olarak sağ görüşe daha olumlu bir tavır sergilemiş, muhafazakârlara oy verme eğilimleri artmış, medyanın muhafazakâr adaylara liberallere oranla daha adaletsiz davrandıklarını savunmuş ve Obama'nın performansını daha olumsuz olarak değerlendirmişlerdir. Araştırmacılar, katılımcıların Amerikan bayrağına yalnızca kısa bir süre maruz kalması ile bu farkın etkilerinin 8 ay gibi uzun bir süre devam edebileceğini de göstermişlerdir.

Bu çalışmalara paralel olarak şu soru sorulabilir: Muhafazakârlığı azaltmak, diğer bir deyişle bireylerin daha liberal bir politik görüş benimsemesini sağlamak mümkün müdür? Bu konuya ilişkin yayınlanmış çalışmaların sayısı, muhafazakârlığın artırılmasına yönelik çalışmaların sayısına oranla çok düşüktür. Bu durum, akademik alanda çok büyük oranla istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunan makalelerin basılma önceliği göz önünde tutulduğunda, dışarıdan müdahale yoluyla liberal görüşü arttırmanın muhafazakâr görüşün artırılmasına oranla daha zor olabileceği fikrini akla getirmektedir. Her hâlikarda, liberal görüşü arttırmaya yönelik yapılan az sayıda çalışmada, bu politik görüşün gruplar ve kişilerarası ilişkilere duyarlılığı göz önünde bulundurularak deneysel değişimler yapılmıştır. Örneğin, Van der Toorn, Napier ve Dovidio (2013), kolektif benlik anlayışına maruz bırakılan kişilerin, bireysel benlik fikrine maruz bırakılanlara göre kendilerini daha liberal olarak tanımladıklarını bulmuşlardır. Yine Stel ve Harinck (2011), yüz mimiği, beden duruşu gibi sözsöz olmayan davranışları taklit edilen kişilerin tehdit altında oldukları hâlde, bu tehdit altında oldukları kişilerin

sol partiden sağ partiye geçme oranlarının sağ partiden sol partiye geçme oranlarına göre daha yüksek olduğunu (yani normal şartlar altında muhafazakârlaşmanın liberalleşmeden daha fazla olası olduğunu) ancak taklit edilenlerde bu durumun tersinin (istatistikî olarak anlamlı olmasa da) söz konusu olduğunu belirtmişlerdir.

Sonuç

Yukarıda sunduğumuz sınırlı²⁸ alanyazın taramasından görüldüğü üzere, politik-ideolojik yönelim ve davranışların bireylerin psikolojik gereksinimlerini doyumaya yönelik çabalarla şekillendiği fikri, politik psikoloji alanının doğduğu yıllardaki psikanalitik hâlden (Adorno ve ark., 1950; Lasswell, 1930) çok farklı bir biçimde de olsa, son derece aktif olarak araştırılmaya devam edilmektedir. Bu fikir her ne kadar politik liderleri anlamak üzere ortaya çıktıysa da, kitlelerde çalışılmasının önemi ve avantajları (liderlerle yapılamayan ayrıntılı ölçümler veya deneysel desenlerin kullanılabilmesi itibarıyla) açıktır.

Sunduğumuz alanyazını yorumlarken yaygın bazı kısıtlamaları akılda tutmak gerekir. Örneğin, araştırmaların çoğunda örneklem olarak kullanılan üniversite öğrencilerinin toplumun diğer kesimlerine göre daha liberal ve ılımlı olduğu (Sears, 1986) düşünülürse, bunun politik psikoloji için özellikle dikkat gerektiren bir durum olduğu ortaya çıkıyor. Aynı zamanda örneklemelerin büyük kısmı, oturmuş demokratik Batı toplumlarından gelmektedir. Bu durum psikoloji alanında uzun süredir tartışma konusudur (ör., Henrich, Heine ve Norenzayan, 2010). Van Hiel ve arkadaşlarının (2010, s. 1791) da belirttiği gibi ortaya çıkan ilişkilerin “Kamboçya, Myanmar ve Kuzey Kore” gibi toplumlarda bulunup bulunmayacağı sorusu yanıtlanmamıştır. Bununla beraber, bulunan ilişkilerin toplumun politik açıdan farklı kesimlerinde (ör., sosyoekonomik katmanlar, çoğunluk-azınlık, vs.) nasıl görüneceği hakkında da fazla fikrimiz bulunmamaktadır. Tabii ki Türkiye’deki her devirde ilginçliğini ve dinamikliğini koruyan politik durum ve görgül çalışmaların azlığı araştırmacılar için büyük bir fırsat teşkil etmektedir. Beklentimiz, bu fırsatın ileriki yıllarda artan düzeyde kullanılacağıdır.

Alanyazındaki birçok araştırma öz bildirim yöntemiyle ölçülen değişkenlere ve korelasyonel ve enlemesine kesitsel araştırma desenlerine dayanmaktadır. Taramamızın son kısmında ise deneysel çalışmaların önemi ortaya çıkmaktadır. Özellikle toplumsal bağlamın ve politik söylemlerin oturmuş bir biçimde kavramsallaştırıldığı ülkelerde, deneysel çalışmaların artmasının faydalı olacağını düşünüyoruz. Ancak bu kavramsallaştırmanın eksikliğinde deneysel sonuçların yorumlanması da güçleşecektir. Aynı zamanda boylamsal desenlerin ve örtük ölçümlerin alana önemli katkı getirme potansiyeli henüz yeterince gerçekleştirilmemiştir.

Alanyazında sunulan çalışmaların büyük çoğunluğunun *muhafazakârlığın* psikolojik altyapısını açıklama niyetiyle başlatıldığı düşünülebilir (Federico, Deason ve Fisher, 2012). Ancak görgül araştırmalara yön veren kuramsal çerçevelerin hem muhafazakâr hem liberal görüşleri açıklayabilecek kapasitede olduğunu düşünüyoruz. Jost ve arkadaşlarının (2003) da belirttiği gibi, politik yönelimler aynı anda hem güdüsel etkenler hem de kişisel ilkeler tarafından yönlendirilebilir ve çoğu kuramsal çerçeve, muhafazakârlığın (veya herhangi başka bir yönelimin; en azından aşırı olmadıkça) akıldışı veya patolojik olduğu varsayımını yapmamaktadır. Aynı zamanda, toplum tarafından olumsuz bakılabilecek ve muhafazakârlıkla ilişkili bazı özelliklerin doğal olarak insan evrimi ve hayat mücadelesinde önemli yeri olduğu da sık sık vurgulanmaktadır (ör., bilişsel kapanma gereksinimi konusunda böyle bir sav için bk., Kruglanski, 2004). Daha da ötesi, liberallerin bu özelliklerden arınmış oldukları veya örneğin statükoyu hiçbir zaman katı fikirlerle desteklemeyecekleri düşüncesinin yanlış olduğuna inanıyoruz (ör., Kossowska ve Van Hiel, 2003). Kısacası, bilim insanları olarak da kendi politik görüşlerimizi ve araştırdığımız değişkenler hakkındaki kişisel yargılarımızı araştırmalarımızın dışında tutmaya çaba göstermenin uzun dönemde daha derin ve dengeli bir anlayışa hizmet edeceğini düşünüyoruz.

Sunduğumuz alanyazının bize verdiği en önemli mesaj, politik-ideolojik yönelimlerin çeşitli psikolojik değişkenlerle anlamlı bir ilişki içinde olduğudur. Bu alanyazının kuramsal olarak uzun bir geçmişi olduğu ancak görgül olarak daha yapılması gereken çok şey olduğu da görülmektedir. Dilim, her ne kadar bir düşünürün anlamlı çalışmalarında hesit-

loji alanyazınındaki bireysellik-toplulukçuluk kavramına getirilen eleştiri ve ince ayrıntılar (ör., Uleman, Rhee, Bardoliwalla, Semin ve Toyama, 2000) gibi taradığımız alanyazındaki çeşitli ayrımlar da (ör., liberal-muhafazakâr) şüphesiz eleştiriye açıktır. Dünyanın ve toplumların değişmesiyle bu ayrımlar geçersiz duruma da düşebilir. Psikolojik değişkenlerin çeşitli ideolojik yönelimleri bireylere çekici kıldığı fikrini, yalnızca genel yönelim ölçümleriyle desteklemek de elbette kısıtlı anlayış getirebilir. Sunduğumuz alanyazında her ne kadar bu tür genel yönelimlere odaklanmış ve nüansların bir kısmını basitleştirme adına gözardı etmiş olsak da²⁹ zaman zaman dikkat çektiğimiz üzere, alanyazında ideolojik yönelimlerin içeriği giderek daha dikkatli ve kuramsal olarak tanımlanmaya ve ölçülmeye başlamıştır. Bu konuda da politik bilimci ve sosyologlarla ortaklaşa çalışarak, çeşitli toplumsal akım ve politikaların hangi psikolojik gereksinimlere hitap ettiği daha ayrıntılı olarak ortaya konulabilir. Bu şekilde, psikolojik değişkenlerin sadece genel yönelimlerle değil, belirli politikalara karşı tutumlarla da ilişkisi öngörülebilir. Aynı doğrultuda, toplumsal olayların bireylerde yarattığı yönelim değişikliklerinin psikolojik gereksinimlerini nasıl doyurduğu veya doyurmadığını, laboratuvar dışında, gerçek olaylar sırasında takip edebilen çalışmalar (ör., Bonanno ve Jost, 2006) değerli olacaktır.

Her hâlükarda, toplumsal bağlamı³⁰ dikkate almadan politik psikoloji çalışmaları yapmanın zorluğu ve tehlikelerinin açık olduğunu düşünüyoruz. Politik psikolojiyi disiplinlerarası bir alan yapan da bu zorluk ve tehlikelerin farklı analiz düzeylerine sahip disiplinlerin iş birliğiyle aşılabileceğidir. Alanyazında, görgül olarak psikolojik değişkenleri odak noktasına alan ancak (politik bilimle beraber) felsefe ve sosyoloji gibi komşu disiplinlerden yararlanan çalışmaların (ör., Golec de Zavala ve van Bergh, 2007) ileriki yıllarda artarak sürmesi politik psikoloji alanının gerçek potansiyelinin ortaya çıkmasında önemli olacaktır.

²⁹ Örneğin, bilişsel kapanma gereksinimi yalnızca genel olarak muhafazakârlıkla değil, aynı zamanda idam cezası gibi “kesin çözümler” getiren özel politikalara karşı tutumlarla da ilişkilidir (Jost, Kanoldenki & ... 1999).

Kaynaklar

- Abramowitz, A. I. & Saunders, K. L. (2008). Is polarization a myth? *The Journal of Politics*, 70(2), 542-555.
- Adorno, T. W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D. J. & Sanford, R. N. (1950). *The Authoritarian Personality*. New York: Harper & Row.
- Alford, J. R., Funk, C. L. & Hibbing, J. R. (2005). Are political orientations genetically transmitted? *American Political Science Review*, 99 (2), 153-167.
- Altemeyer, R. A. (1981). *Right-wing Authoritarianism*. Winnipeg, Manitoba, Canada: University of Manitoba Press.
- Altemeyer, R. A. (1988). *Enemies of Freedom: Understanding Right-wing Authoritarianism*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Altemeyer, B. (1998). The other “authoritarian personality”. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology* (Vol. 30, pp. 47-92). San Diego, CA: Academic Press.
- Amodio, D. M., Jost, J. T., Master, S. L. & Yee, C. M. (2007) Neurocognitive correlates of liberalism and conservatism. *Nature Neuroscience*, 10(10), 1246-47.
- Andersen, S. M. & Sarıbay, S. A. (2012). Brainwashing and totalitarian influence. In V. S. Ramachandran (Ed.), *Encyclopedia of Human Behavior* (2nd Ed.) (pp. 406-412). San Diego, CA: Elsevier Academic Press.
- Anderson, C. J. & Singer, M. M. (2008). The sensitive left and the impervious right: multilevel models and the politics of inequality, ideology, and legitimacy in Europe. *Comparative Political Studies*, LIS Working Paper Series, No. 477
- Aron, R. (1968). The end of the ideological age? In C. I. Waxman (Ed.), *The end of Ideology Debate* (pp. 27-48). New York: Simon & Schuster. (Original work published 1957)
- Bell, D. (1960). *The end of Ideology*. Glencoe, IL: Free Press.
- Benoit, K. & Laver, M. (2006). *Party Policy in Modern Democracies*. London, UK: Routledge.
- Block, J. & Block, J. H. (2006). Nursery school personality and political orientation two decades later. *Journal of Research in Personality*, 40 (5), 734-749.
- Bonanno, G. A. & Jost, J. T. (2006). Conservative shift among high-exposure survivors of the September 11th terrorist attacks. *Basic and Applied Psychology*, 28(1), 11-22.

- Bouchard, T. J., Segal, N. L., Tellegen, A., McGue, M., Keyes, M. & Krueger, R. (2003). Evidence for the construct validity and heritability of the Wilson-Patterson Conservatism Scale: A reared-apart twins study of social attitudes. *Personality and Individual Differences*, 34(6), 959-969.
- Brundidge, J., Reid, S. A., Choi, S. & Muddiman, A. (2014). The "deliberative digital divide:" Opinion leadership and integrative complexity in the US political blogosphere. *Political Psychology*. DOI: 10.1111/pops.12201
- Canetti-Nisim, D., Halperin, E., Sharvit, K. & Hobfoll, S. E. (2009). A new stress-based model of political extremism personal exposure to terrorism, psychological distress, and exclusionist political attitudes. *Journal of Conflict Resolution*, 53(3), 363-389.
- Caprara, G. V. & Zimbardo, P. G. (2004). Personalizing politics: A congruency model of political preference. *American Psychologist*, 59 (7), 581.
- Caprara, G. V., Schwartz, S. H., Capanna, C., Vecchione, M. & Barbaranelli, C. (2006) Personality and politics: Values, traits, and political choice. *Political Psychology*, 27, 1-28.
- Carney, D. R., Jost, J. T., Gosling, S. D. & Potter, J. (2008). The secret lives of liberals and conservatives: Personality profiles, interaction styles, and the things they leave behind. *Political Psychology*, 29(6), 807-840.
- Carraro, L., Castelli, L. & Macchiella, C. (2011). The automatic conservative: Ideology-based attentional asymmetries in the processing of valenced information. *PLoS One*, 6(11), e26456.
- Carter, T. J., Ferguson, M. J. & Hassin, R. R. (2011). A single exposure to the American flag shifts support toward Republicanism up to 8 months later. *Psychological Science*, 22(8), 1011-1018.
- Cesur, S., Yılmaz, O., Özgör, C., Tepe, B., Tatlıcıoğlu, I., Bayad, A. & Kanık, E. (Nisan, 2014). *Politik ve dini yönelimin değerlerle ilişkisi*. 18. Ulusal Psikoloji Kongresinde Sunulan Sözel Bildiri, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Chirumbolo, A. (2002). The relationship between need for cognitive closure and political orientation: The mediating role of authoritarianism. *Personality and Individual Differences*, 32, 603-610.
- Chirumbolo, A. & Leone, L. (2008). Individual differences in need for closure and voting behaviour. *Personality and Individual Differences*, 44(5), 1279-1288.
- Cohen, F., Ogilvie, D. M., Solomon, S., Greenberg, J. & Pyszczynski, T. (2005). American roulette: The effect of reminders of death on support for George W. Bush in the 2004 presidential election. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 5(1), 177-187.

- Converse, P. E. (1964). The nature of belief systems in mass publics. In D. E. Apter (Ed.), *Ideology and discontent* (pp. 206-261). New York: Free Press.
- Cornelis, I. & Van Hiel, A. (2006). The impact of cognitive styles on authoritarianism based conservatism and racism. *Basic and Applied Social Psychology*, 28(1), 37-50.
- Cornelis, I., Van Hiel, A., Roets, A. & Kossowska, M. (2009). Age differences in conservatism: Evidence on the mediation effects of personality and cognitive style. *Journal of Personality*, 77, 51-88.
- Cottam, M. L., Dietz-Uhler, B., Mastors, E. & Preston, T. (2010). *Introduction to Political Psychology* (2nd Ed.). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Craig, M. A. & Richeson, J. A. (2014). Not in my backyard! Authoritarianism, social dominance orientation, and support for strict immigration policies at home and abroad. *Political Psychology*, 35(3), 417-429.
- Dawes, C. T. & Fowler, J. H. (2009). Partisanship, voting, and the dopamine D2 receptor gene. *The Journal of Politics*, 71(3), 1157-1171.
- Dirilen-Gümüş, Ö. (2009). *Kültür, değerler, kişilik ve siyasal ideoloji arasındaki ilişki: Kültürlerarası bir karşılaştırma (Türkiye-Amerika)*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Dodd, M. D., Balzer, A., Jacobs, C. M., Gruszczynski, M. W., Smith, K. B. & Hibbing, J. R. (2012) The political left rolls with the good and the political right confronts the bad: Connecting physiology and cognition to preferences. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London, Biological Sciences*, 367(1589), 640-649.
- Duckitt, J. (2001). A dual process cognitive-motivational theory of ideology and prejudice. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology* (Vol. 33, pp. 41-113). San Diego, CA: Academic Press.
- Duckitt, J. & Sibley, C. G. (2009). A dual-process motivational model of ideology, politics, and prejudice. *Psychological Inquiry*, 20(2-3), 98-109.
- Duckitt, J., Wagner, C., Du Plessis, I. & Birum, I. (2002). The Psychological Bases of Ideology and Prejudice: testing a dual process model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83(1), 75-93.
- Eaves, L. J. & Eysenck, H. J. (1974). Genetics and the development of social attitudes. *Nature*, 249(454), 288-289.
- Erikson, R. S. & Tedin, K. L. (2003). *American Public Opinion: Its Origins, Content, and Impact* (6th Ed.). New York: Longman.

- Eysenck, H.J. (1954). *The psychology of politics*. New York: Frederick A. Praeger, Inc.
- Federico, C. M., Deason, G. & Fisher, E. L. (2012). Ideological asymmetry in the relationship between epistemic motivation and political attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 103(3), 381.
- Federico, C. M., Ergun, D. & Hunt, C. (2014). Opposition to equality and support for tradition as mediators of the relationship between epistemic motivation and system-justifying identifications. *Group Processes and Intergroup Relations*, 17(4), 524-541.
- Feldman, S. (2003). Values, ideology, and structure of political attitudes. In D. O. Sears, L. Huddy & R. Jervis (Eds.), *Oxford Handbook of Political Psychology* (pp. 477-508). New York: Oxford Univ. Press.
- Feldman, S. & Johnston, C. (2014). Understanding the determinants of political ideology: Implications of structural complexity. *Political Psychology*, 35(3), 337-358.
- Fishkin, J., Keniston, K. & McKinnon, C. (1973). Moral reasoning and political ideology. *Journal of Personality and Social Psychology*, 27(1), 109.
- Fiske, S. T., Lau, R. R. & Smith, R. A. (1990). On the varieties and utilities of political expertise. *Social Cognition*, 8(1), 31-48.
- Fowler, J. H. & Dawes, C. T. (2008). Two Genes Predict Voter Turnout. *The Journal of Politics*, 70(3), 579-594.
- Fraley, R. C., Griffin, B. N., Belsky, J. & Roisman, G. I. (2012). Developmental antecedents of political ideology: A longitudinal investigation from birth to age 18 years. *Psychological Science*, 23, 1425-31.
- French, J. A., Smith, K. B., Alford, J. R., Guck, A., Birnie, A. K. & Hibbing, J. R. (2014). Cortisol and politics: Variance in voting behavior is predicted by baseline cortisol levels. *Physiology and Behavior*, 133, 61-67.
- Frenkel-Brunswik, E. (1949). Tolerance towards ambiguity as a personality variable. *American Psychologist*, 3, 268.
- Freud, S. (1923/1947). *The ego and the id*. London, UK: Hogarth Press.
- Frimer, J. A., Biesanz, J. C., Walker, L. J. & MacKinlay, C. W. (2013). Liberals and conservatives rely on common moral foundations when making moral judgments about influential people. *Journal of Personality and Social Psychology*, 104(6), 1040.

- George, A. (1969). The 'operational code': A neglected approach to the study of political leaders and decision-making. *International Studies Quarterly*, 23, 190-222.
- Gerber, A. S., Huber, G. A., Doherty, D., Dowling, C. M. & Ha, S. E. (2010). Personality and political attitudes: Relationships across issue domains and political contexts. *American Political Science Review*, 104(01), 111-133.
- Giddens, A. (1998). *The third way: The renewal of social democracy*. Cambridge, England: Polity Press.
- Golec de Zavala, A. & Van Bergh, A. (2007). Need for cognitive closure and conservative political beliefs: Differential mediation by personal worldviews. *Political Psychology*, 28(5), 587-608.
- Gosling, S. D., Rentfrow, P. J. & Swann, W. B., Jr. (2003). A very brief measure of the Big-Five personality domains. *Journal of Research in Personality*, 37(6), 504-528.
- Graham, J., Haidt, J. & Nosek, B. A. (2009). Liberals and conservatives rely on different sets of moral foundations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 96(5), 1029.
- Graham, J. & Haidt, J. (2010). Beyond beliefs: Religions bind individuals into moral communities. *Personality and Social Psychology Review*, 14(1), 140-150.
- Gray, K., Young, L. & Waytz, A. (2012). Mind perception is the essence of morality. *Psychological Inquiry*, 23(2), 101-124.
- Greenberg, J. & Jonas, E. (2003). Psychological and political orientation—The left, the right, and the rigid: Comment on Jost et al. (2003). *Psychological Bulletin*, 129, 376-382.
- Greenberg, J., Pyszczynski, T. & Solomon, S. (1986). The causes and consequences of a need for self-esteem: A terror management theory. In R. F. Baumeister (Ed.) *Public self and private self* (pp. 189-207). New York: Springer-Verlag.
- Greenberg, J., Solomon, S. & Pyszczynski, T. (1997). Terror management theory of self-esteem and social behavior: Empirical assessments and conceptual refinements. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology* (Vol. 29, pp. 61-139). New York: Academic Press.
- Greenstein, F. I. (1992). Can personality and politics be studied systematically? *Political Psychology*, 13, 47-91.
- Gruenfeld, D. H. (1995). Status, ideology, and integrative complexity on the U.S. Supreme Court: Rethinking the politics of political decision

- Habermas, J. (1989). *The Theory of Communicative Action (Volume 2)*. Boston, MA: Beacon
- Haidt, J. (2007). The new synthesis in moral psychology. *Science*, 316(5827), 998-1002.
- Haidt, J. & Graham, J. (2007). When morality opposes justice: Conservatives have moral intuitions that liberals may not recognize. *Social Justice Research*, 20(1), 98-116.
- Haidt, J. & Kesebir, S. (2010). *Morality*. In S. Fiske, D. Gilbert & G. Lindzey (Eds.), *Handbook of Social Psychology* (5th Ed., pp. 797-832). Hoboken, NJ: Wiley.
- Haidt, J. (2012). *The Righteous Mind: Why Good People Are Divided by Politics And Religion*. New York: Pantheon.
- Hamill, R., Lodge, M. & Blake, F. (1985). The breadth, depth, and utility of class, partisan, and ideological schemata. *American Journal of Political Science*, 29, 850-870.
- Hansson, R. O., Keating, J. P. & Terry, C. (1974). The effects of mandatory time limits in the voting booth on liberal-conservative voting patterns. *Journal of Applied Social Psychology*, 4(4), 336-342.
- Harvey, O. J., Hunt, D. & Schroder, H. M. (1961). *Conceptual Systems and Personality Organization*. New York, NY: Wiley.
- Hatemi, P. K., Hibbing, J. R., Medland, S. E., Keller, M. C., Alford, J. R., Smith, K. B., Martin, N. G. & Eaves, L. J. (2010). Not by twins alone: Using the extended family design to investigate genetic influence on political beliefs. *American Journal of Political Science*, 54(3), 798-814.
- Hatemi, P. K., Eaves, L. & McDermott, R. (2012). It's the end of ideology as we know it. *Journal of Theoretical Politics*, 24(3), 345-369.
- Hatemi, P. K. & McDermott, R. (2012). The political psychology of biology, genetics, and behavior. *Political Psychology*, 33(3), 307-312.
- Hatemi, P. K., Medland, S. E., Klemmensen, R., Oskarsson, S., Littvay, L., Dawes, C. T., ... & Martin, N. G. (2014). Genetic influences on political ideologies: Twin analyses of 19 measures of political ideologies from five democracies and genome-wide findings from three populations. *Behavior Genetics*, 44(3), 282-294.
- Henrich, J., Heine, S. J. & Norenzayan, A. (2010). The weirdest people in the world? *Behavioral and Brain Sciences*, 33(2-3), 61-83.
- Hetherington, M. J. & Weiler, J. D. (2009) *Authoritarianism and Polarization in American Politics*. New York, NY: Cambridge University Press.

- Hibbing, J. R., Smith, K. B., Peterson, J. C. & Feher, B. (2014). The deeper sources of political conflict: evidence from the psychological, cognitive, and neuro-sciences. *Trends in Cognitive Sciences*, 18(3), 111-113.
- Hirsh, J. B., Walberg, M. D. & Peterson, J. B. (2013). Spiritual liberals and religious conservatives. *Social Psychological and Personality Science*, 4(1), 14-20.
- Inbar, Y., Pizarro, D. A. & Bloom, P. (2009). Conservatives are more easily disgusted than liberals. *Cognition and Emotion*, 23(4), 714-725.
- Janoff-Bulman, R. (2009). To provide or protect: Motivational bases of political liberalism and conservatism. *Psychological Inquiry*, 20(2-3), 120-128.
- Johnson, S. D. & Tamney, J. B. (2001). Social traditionalism and economic conservatism: Two conservative political ideologies in the United States. *The Journal of Social Psychology*, 141(2), 233-243.
- Joseph, C. M., Graham, J. & Haidt, J. (2009). The end of equipotentiality: A moral foundations approach to ideology-attitude links and cognitive complexity. *Psychological Inquiry*, 20(2-3), 172-176.
- Jost, J. T. (2006). The end of the end of ideology. *American Psychologist*, 61(7), 651-670.
- Jost, J. T., Banaji, M. R. & Nosek, B. A. (2004a). A decade of system justification theory: Accumulated evidence of conscious and unconscious bolstering of the status quo. *Political Psychology*, 25(6), 881-919.
- Jost, J. T., Federico, C. M. & Napier, J. L. (2009). Political ideology: Its structure, functions, and elective affinities. *Annual Review of Psychology*, 60, 307-337.
- Jost, J. T., Fitzsimons, G. & Kay, A. C. (2004b). The ideological animal: A system justification view. In J. Greenberg, S. L. Koole & T. Pyszczynski (Eds.), *Handbook of Experimental Existential Psychology* (pp. 263-282). New York: Guilford Press.
- Jost, J. T., Glaser, J., Kruglanski, A. W. & Sulloway, F. J. (2003). Political conservatism as motivated social cognition. *Psychological Bulletin*, 129(3), 339-375.
- Jost, J. T., Kruglanski, A. W. & Simon, L. (1999). Effects of epistemic motivation on conservatism, intolerance, and other system-justifying attitudes. In L. I. Thompson, J. M. Levine & D. M. Messick (Eds.), *Shared Cognition in Organizations: The Management of Knowledge* (pp. 91-116). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

- Jost, J. T., Napier, J. L., Thórisdóttir, H., Gosling, S. D., Palfai, T. P. & Ostafin, B. (2007). Are needs to manage uncertainty and threat associated with political conservatism or ideological extremity? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 33(7), 989-1007.
- Jugert, P., Cohrs, J. C. & Duckitt, J. (2009). Inter- and Intrapersonal processes underlying authoritarianism: The role of social conformity and personal need for structure. *European Journal of Personality*, 23, 607-621.
- Kanai, R., Feilden, T., Firth, C. & Rees, G. (2011). Political orientations are correlated with brain structure in young adults. *Current Biology*, 21(8), 677-680.
- Kandler, C., Bleidorn, W. & Riemann, R. (2012). Left or right? Sources of political orientation: The roles of genetic factors, cultural transmission, assortative mating, and personality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 102(3), 633.
- Kemmelmeier, M. (1997). Need for closure and political orientation among German university students. *Journal of Social Psychology*, 137, 787-789.
- Kerlinger, F. N. (1984). *Liberalism and conservatism: The Nature and Structure of Social Attitudes*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Kinder, D.R. (1998). Opinion and action in the realm of politics. In D. T. Gilbert, S. T. Fiske & G. Lindzey (Eds.), *The Handbook of Social Psychology*, (Vol. 2, pp. 778-867). Boston, MA: McGraw-Hill.
- Knight, K. (1999). Liberalism and conservatism. In J. P. Robinson, P. R. Shaver & L. S. Wrightsman (Eds.), *Measures of political attitudes* (pp. 59-158). San Diego, CA: Academic Press.
- Knutson, J. N. (1973). Personality in the study of politics. In J. N. Knutson (Ed.), *Handbook of Political Psychology* (pp. 28-56). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Kohlberg, L. (1981). *The philosophy of moral development: Moral Stages and the Idea of Justice* (Essays on moral development, Vol. 1). San Francisco, CA: Harper & Row.
- Kossowska, M. & Van Hiel, A. (2003). The relationship between need for closure and conservative beliefs in Western and Eastern Europe. *Political Psychology*, 24(3), 501-518.
- Koyuncu, M. & Şenses, F. (2004). *Kısa dönem krizlerin sosyoekonomik etkileri: Türkiye, Endonezya ve Arjantin deneyimleri*. [Socioeconomic effects of short term crises: the experiences of Turkey, Indonesia, and Argentina]. ERC Working Paper in Economics 04/13, Economic Research Centre Middle East Technical University.

- Kruglanski, A. W., Chen, X., Dechesne, M., Fishman, S. & Orehek, E. (2009). Fully committed: Suicide bombers' motivation and the quest for personal significance. *Political Psychology*, 30(3), 331-357.
- Kruglanski, A. W. & Freund, T. (1983). The freezing and unfreezing of lay inferences: Effects of impression primacy, ethnic stereotyping, and numerical anchoring. *Journal of Experimental Social Psychology*, 19, 448-468.
- Küçütker, A. (2007). *Gençlerin siyasi ve kültürel tutumları -Ankara örneği-*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Landau, M. J., Solomon, S., Greenberg, J., Cohen, F., Pyszczynski, T., Arndt, J., Miller, C. H., Ogilvie, D. M. & Cook, A. (2004). Deliver us from evil: The effects of mortality salience and reminders of 9/11 on support for President George W. Bush. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30(9), 1136-1150.
- Lasswell, H. D. (1930). *Psychopathology and politics*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Layman, G. C. & Carsey, T. M. (2002). Party polarization and conflict extension in the American electorate. *American Journal of Political Science*, 46, 786-802.
- Lipset, S. M. (1963). *The first new nation: The United States in historical and comparative perspective*. New York: Basic Books.
- Lundin, R. W. (1969). *Personality: A behavioral analysis*. London, UK: Macmillan.
- Malka, A., Soto, C. J., Inzlicht, M. & Leles, Y. (2014). Do needs for security and certainty predict cultural and economic conservatism? A cross-national analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 106(6), 1031.
- Mannheim, K. (1936). *Ideology and Utopia*. New York: Harvest Books
- Marcus, G. E. (2013). *Political psychology: Neuroscience, genetics, and politics*. New York: Oxford University Press.
- Marx, K. & Engels, F. (1970). *The German ideology*. (C. J. Arthur, Ed.). New York: International Publishers. (Original work published 1846)
- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality* (2nd ed.). New York, NY: Harper & Row.
- McAdams, D. P., Hanek, K. J. & Dadabo, J. G. (2013). Themes of self-regulation and self-exploration in the life stories of religious American conservatives and liberals. *Political Psychology*, 34(2), 201-219.

- McGuire, W. J. (1993). The poly-psy relationship: Three phases of a long affair. In S. Iyengar & W. J. McGuire (Eds.), *Explorations in Political Psychology* (pp. 9-35). Durham, NC: Duke University Press.
- Mischel, W. & Shoda, Y. (1995). A cognitive-affective system theory of personality: Reconceptualizing situations, dispositions, dynamics, and invariance in personality structure. *Psychological Review*, 102, 246-268.
- Mondak, J. J. & Halperin, K. D. (2008). A framework for the study of personality and political behaviour. *British Journal of Political Science*, 38(02), 335-362.
- Nail, P. R. & McGregor, I. (2009). Conservative shift among liberals and conservatives following 9/11/01. *Social Justice Research*, 22(2-3), 231-240.
- Napier, J. L. & Jost, J. T. (2008). Why are conservatives happier than liberals? *Psychological Science*, 19(6), 565-572.
- Negri, A. & Hardt, M. (2012). *Duyuru*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Neiman, J. L. (2012) *Political ideology, personality and the correlations with tastes and preferences for music, art, literature and food*. Unpublished manuscript, University of Nebraska-Lincoln, 2012.
- Olcaysoy, I. & Sarıbay, A. (Nisan, 2012). *Muhafazakârlığın eşitliğe karşıtlık ve değişime direnme boyutlarının kişisel ve politik düzeyde ölçülmesi*. 17. Ulusal Psikoloji Kongresinde Sunulmuş Poster Bildiri, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Onraet, E., Van Hiel, A., Roets, A. & Cornelis, I. (2011). The closed mind: 'Experience' and 'cognition' aspects of openness to experience and need for closure as psychological bases for right-wing attitudes. *European Journal of Personality*, 25(3), 184-197.
- Orey, B. D. A. & Park, H. (2012). Nature, nurture, and ethnocentrism in the Minnesota Twin Study. *Twin Research and Human Genetics*, 15(01), 71-73.
- Oxley, D. R., Smith, K. B., Alford, J. R., Hibbing, M. V., Miller, J. L., Scalora, M., Hatemi, P. K. & Hibbing, J. R. (2008). Political attitudes vary with physiological traits. *Science*, 321(5896), 1667-1670.
- Peffley, M. A. & Hurwitz, J. (1985). A hierarchical model of attitude constraint. *American Journal of Political Science*, 29, 871-890.
- Pratto, F., Sidanius, J., Stallworth, L. M. & Malle, B. F. (1994). Social dominance orientation: A personality variable predicting social and political attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(4),

- Social and Psychological Bases of Ideology and System Justification* (pp. 314-347). New York, NY: Oxford University Press.
- Riemann, R., Grubich, C., Hempel, S., Mergl, S. & Richter, M. (1993). Personality and attitudes towards current political topics. *Personality and Individual Differences*, 15, 313-321.
- Richeson, J. A. & Shelton, J. N. (2003). When prejudice does not pay effects of interracial contact on executive function. *Psychological Science*, 14(3), 287-290.
- Roets, A. & Van Hiel, A. (2007). Separating ability from need: Clarifying the dimensional structure of the need for closure scale. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 33(2), 266-280.
- Rokeach, M. (1960). *The open and closed mind: Investigations into the nature of belief systems and personality systems*. New York: Basic Books.
- Rokeach, M. (1968). *Beliefs, attitudes, and values: A Theory of Organization and Change*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Schreiber, D., Simmons, A. N., Dawes, C. T., Flagan, T., Fowler, J. H. & Paulus, M. P. (2009). *Red brain, blue brain: Evaluative processes differ in Democrats and Republicans*. In American Political Science Association Annual Meeting, Toronto. Available online at <http://dmschreiber.ucsd.edu/Publications/RedBrainBlueBrain.pdf>.
- Schroder, H. M., Driver, M. J. & Streufert, S. (1967). *Human Information Processing*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology* (Vol. 25, pp. 1-65). San Diego, CA: Academic Press.
- Schwartz, S. H., Caprara, G. V. & Vecchione, M. (2010). Basic personal values, core political values, and voting: A longitudinal analysis. *Political Psychology*, 31(3), 421-452.
- Schwartz S.H., Melech G., Lehmann A., Burgess S., Harris M. & Owens V. (2001). Extending the cross-cultural validity of the theory of basic human values with a different method of measurement. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32, 519-42.
- Scott, W.A. (1960). International ideology and interpersonal ideology. *Public Opinion Quarterly*, 24, 419-435.
- Sibley, C. G., Robertson, A. & Wilson, M. S. (2006). Social dominance orientation and right-wing authoritarianism: Additive and interactive effects. *Political Psychology*, 27(5), 755-768.

- Sidanius, J. & Pratto, F. (1999). *Social Dominance: An Intergroup Theory of Social Hierarchy and Oppression*. New York: Cambridge Univ. Press
- Sears, D. O. (1986). College sophomores in the laboratory: Influences of a narrow data base on social psychology's view of human nature. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(3), 515-530.
- Skitka, L. J., Mullen, E., Griffin, T., Hutchinson, S. & Chamberlin, B. (2002). Dispositions, scripts, or motivated correction? Understanding ideological differences in explanations for social problems. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83(2), 470-487.
- Stel, M. & Harinck, F. (2011). Being mimicked makes you a prosocial voter. *Experimental Psychology*, 58(1), 79-84.
- Suedfeld, P. (2009). Integrative complexity. In M. R. Leary & R. H. Hoyle (Eds.), *Handbook of Individual Differences in Social Behavior* (pp. 354-366). New York, NY: Guilford Press.
- Suedfeld, P. (2010). The cognitive processing of politics and politicians: Archival studies of conceptual and integrative complexity. *Journal of Personality*, 78(6), 1669-1702.
- Suedfeld, P. & Tetlock, P. E. (1977). Integrative complexity of communications in international crises. *Journal of Conflict Resolution*, 21, 169-184.
- Tedin, K. L. (1987). Political ideology and the vote. *Research in Micropolitics*, 2, 63-94.
- Tetlock, P. E. (1983). Cognitive style and political ideology. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45, 118-126.
- Tetlock, P. E. (1986). A value pluralism model of ideological reasoning. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 819-827.
- Tetlock, P. E. (1993). Cognitive structural analysis of political rhetoric: Methodological and theoretical issues. In S. Iyengar & W. J. McGuire (Eds.), *Explorations in Political Psychology* (pp. 380-405). Durham, NC: Duke University Press.
- Thórisdóttir, H. & Jost, J. T. (2011). Motivated closed-mindedness mediates the effect of threat on political conservatism. *Political Psychology*, 32(5), 785-811.
- Thórisdóttir, H., Jost, J. T., Liviatan, I. & Shrout, P. E. (2007). Psychological needs and values underlying left-right political orientation: Cross-national evidence from Eastern and Western Europe. *Public Opinion Quarterly*, 71(2), 175-203.

- Trapnell, P. D. (1994). Openness versus intellect: A lexical left turn. *European Journal of Personality*, 8, 273-290.
- Treier, S. & Hillygus, D. S. (2009). The nature of political ideology in the contemporary electorate. *Public Opinion Quarterly*, 73(4), 679-703.
- Uleman, J. S., Rhee, E., Bardoliwalla, N., Semin, G. & Toyama, M. (2000). The relational self: Closeness to ingroups depends on who they are, culture, and the type of closeness. *Asian Journal of Social Psychology*, 3(1), 1-17.
- Uskul, A. K., Cross, S. E., Sunbay, Z., Gercek-Swing, B. & Ataca, B. (2012). Honor bound: The cultural construction of honor in Turkey and the northern US. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 43, 1131-1151.
- Van der Toorn, J., Napier, J. L. & Dovidio, J. F. (2013). We the people: intergroup interdependence breeds liberalism. *Social Psychological and Personality Science*, 5, 616-622.
- Van Hiel, A. & Mervielde, I. (2003). The measurement of cognitive complexity and its relationship with political extremism. *Political Psychology*, 24, 781-801.
- Van Hiel, A., Pandelaere, M. & Duriez, B. (2004). The impact of need for closure on conservative beliefs and racism: Differential mediation by authoritarian submission and authoritarian dominance. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30(7), 824-837.
- Van Hiel, A., Onraet, E. & De Pauw, S. (2010). The relationship between social-cultural attitudes and behavioral measures of cognitive style: A meta-analytic integration of studies. *Journal of Personality*, 78(6), 1765-1800.
- Verhulst, B., Eaves, L. J. & Hatemi, P. K. (2012). Correlation not causation: The relationship between personality traits and political ideologies. *American Journal of Political Science*, 56(1), 34-51.
- Van Lange, P. A., Bekkers, R., Chirumbolo, A. & Leone, L. (2012). Are conservatives less likely to be prosocial than liberals? From games to ideology, political preferences and voting. *European Journal of Personality*, 26(5), 461-473.
- Vigil, J. M. (2010). Political leanings vary with facial expression processing and psychosocial functioning. *Group Processes and Intergroup Relations*, 13, 547-558.
- Weber, C. & Federico, C. M. (2013). Moral foundations and heterogeneity in ideological preferences. *Political Psychology*, 34, 107-126.

- Weissflog, M., Choma, B. L., Dywan, J., van Noordt, S. J. & Segalowitz, S. J. (2013). The political (and physiological) divide: Political orientation, performance monitoring, and the anterior cingulate response. *Social Neuroscience*, 8(5), 434-447.
- Whitley, B. E., Jr. (1999). Right-wing authoritarianism, social dominance orientation, and prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(1), 126.
- Wilson, M. S. & Sibley, C. G. (2013). Social dominance orientation and right-wing authoritarianism: Additive and interactive effects on political conservatism. *Political Psychology*, 34(2), 277-284.
- Winter, D. G. (2003). Personality and political behavior. In D. O. Sears, L. Huddy & R. Jervis (Eds.), *Oxford Handbook of Political Psychology* (pp. 110-145). New York, NY: Oxford University Press.
- Winter, D. G. (2005). Things I've learned about personality from studying political leaders at a distance. *Journal of Personality*, 73, 557-584.
- Winter, D. G., Hermann, M. G., Weintraub, W. & Walker, S. G. (1991a). The personalities of Bush and Gorbachev measured at a distance: Procedures, portraits, and policy. *Political Psychology*, 12, 215-245.
- Winter, D. G., Hermann, M. G., Weintraub, W. & Walker, S. G. (1991b). The personalities of Bush and Gorbachev measured at a distance: Follow-up on predictions. *Political Psychology*, 12, 457-464.
- Wright, J. C. & Baril, G. (2011). The role of cognitive resources in determining our moral intuitions: Are we all liberals at heart? *Journal of Experimental Social Psychology*, 47(5), 1007-1012.
- Yılmaz, O. (Mayıs, 2013). *Politik ve dini yönelimin kürtlere yönelik önyargıya etkisi ve bunun değerlerle ilişkisi*. "Psikolojide Anaakımdan ve Eleştirel Yaklaşımdan Çalışmalar"da Sunulan Sözel Bildiri, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Young, E. (2009) *Why we're liberal, why we're conservative: A cognitive theory on the origins of ideological thinking*. Unpublished doctoral dissertation, Department of Political Science, Stony Brook University. Available at: <http://dspace.sunyconnect.suny.edu/bitstream/handle/1951/52392/000000880.sbu.pdf?sequence=1>.
- Zumbrunnen, J. & Gangl, A. (2008). Conflict, fusion, or coexistence? The complexity of contemporary American conservatism. *Political Behavior*, 30(2), 199-221.

Bölüm 2

SIYASAL PSİKOLOJİDE ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

Cengiz ERİŞEN*

Elif ERİŞEN**

Binnur ÖZKEÇECİ-TANER***

Özet

Siyasal psikoloji disiplininin disiplinlerarası içeriği düşünüldüğünde, bilimsel bilgi üretmek için kullanılan yöntemler disiplin içeriğinde sorulan soruları yanıtlayabilmelidir. Siyasal psikolojide kullanılan yöntemlerin çoğu siyaset bilimi araştırmacıları için çeşitli araştırma seçenekler sunmaktadır. Bu makale, deneysel tasarım, anket araştırması ve içerik analizi yöntemlerinin temellerini açıklamakta ve disiplinindeki belirli yöntemler hakkındaki son gelişmeleri ve özellikle söz edilecek üç yönetime yönelik artan ilgiyi kısaca tartışmaktadır. Her araştırma yöntemi genel anlamda açıklanmakta ve araştırmacının bu yöntemleri kullanarak hangi sonuçlara ulaşabileceği anlatılmaktadır.

Giriş

Bu makale, deneysel tasarımdan anket araştırmasına kadar siyasal psikoloji araştırmalarında çeşitli yöntemleri kullanan bu özel sayıdaki (*Turkish Studies* dergisindeki özel sayıya atıf verilmektedir) makaleleri daha iyi anlayacak ve yorumlayacak yönetsel arkaplanı sağlamayı

* TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Türkiye

** Hacettepe Üniversitesi, Türkiye

*** Hamline Üniversitesi, ABD

³¹ Bu bölüm, yazarların Research Methods in Political Psychology başlığıyla *Turkish Studies* dergisinde İngilizce yayınlanan makalenin çevirisidir ve derginin yayıncısı Taylor & Francis Ltd.'ne (<http://www.tandfonline.com>) imzılı Türkçe yorum